

20873

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ
ՎԱՐՔԱՐԱՆ ԿԱՐՆՈՅ

Ուսումնական Տեղեկագիրք

1891-92 եւ 1892-93 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ

ԵՒ

Տնտեսական Տեղեկագիրք

1892-93 ՏԱՐԻՈՅ

ՄԱՏՈՒՑԵԱԼ

ԱՌ ԱՄԵՆԱՊԱՏԻԻ Ս. ՊԱՏՐԻԱՐԺ ՀԱՅՐ

ՆԱԽԱԳԱՀ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐՔԱՐԱՆԻ

ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

Կ. ՊՕԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆԵՐՍԷՍ Զ. ԱՐԱՄԵԱՆ

1894

373
Ս-19

8350

373

4-19

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Գ Ի Ր

Սանասարեան Վարժարանին Կարնոյ

1891—92 ԵՒ 1892—93 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ

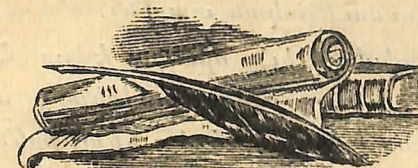
Մ Ա Տ ՈՒ Ց Ե Ա Լ

ԱՌ ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒ Տ. Տ. ԽՈՐԷՆ Ս. ՊԱՏՐԻԱՐԷ ՀԱՅՐ

ՆԱԽԱԳԱՀ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐՃԱՐԱՆԻ

ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

Կ. ՊՕԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆԵՐՍԷՍ Ճ. ԱՐԱՄԵԱՆ

2002

2010

104
39

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

Սանասարեան Վարժարանին Կարնոյ

1891—92 ՈՒՍՈՒՄՆ. ՏԱՐԻ

Սանասարեան Վարժարանը՝ երկրիս ուսումնասէր Վեհապետ Օգոստափառ Սուլթան Ապա-իւլ Համիտ Կայսեր հայրական հովանւոյն ներքեւ տասը տարուան կեանք մը անցնելէ յետոյ՝ 1890 — 91 ուսումնական տարուան վերջը իւր 21 անդրասնիկ ընթացաւարսները Ազգին և Պետութեան ընծայելով ստացաւ այն թանկագին գիտակցութիւնը թէ արդէն նշանաւոր քայլ մը առած է իւր բարեգործական նպատակի իրականացման ճանքուն մէջ, եւ թէ տրամադրելի միջոցներ չեն պակսիր իրեն այսուհետեւ այդ ճանքուն մէջ աւելի հաստատ քայլերով առաջ երթալու։ Այս գիտակցութեամբ լցուած ու քաջալերուած՝ թեւակոխեց նա իւր մետասաներորդ (1891—92) ուսումնական տարին։

Ուրիշ բարեբախտութիւն մը սա է որ Հաստատութեանս Տեսչութիւնը միշտ բարւոք յարաբերութեանց մէջ գտնուած է տեղական Կայսերական իշխանութեանց հետ՝ իրեն սկզբունք դրած լինելով միշտ ուղիղ ընթացքի հետեւիլ, և ո՞րքա է խնդիր ունեցած չէ այս շրջանակին մէջ։ Միւս կողմէ տեղական ազգային իշխանութեանց հետ վարժարանի շէնքին նկատմամբ՝ մերթ ընդ մերթ ծաղած միջադէպն ներկայ շրջանին մէջ միանգամ ընդ միշտ կարգադրուած է՝ տնօրինութեամբ Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան։

Վարժարանս, տեղի անձկութեան պատճառաւ, չորս տարիէ ի վեր դադրած էր նոր աշակերտ ընդունելէ։ Անդրանիկ ընթացաւորաներուն ելնելովը նոր դասարանի տեղ բացուեցաւ, եւ սոյն ուսումնական տարեգլխին վերսկսան նոր ընդունելութիւնը՝ ամիսներ առաջ Տեսչութեան կողմէ յատկապէս ապել տրուած և լրագիրներու մէջ հրատարակուած Յայտագրին համաձայն, որով ամբողջ Ազգին և ի մասնաւոր իրենց զաւակները Վարժարանիս յանձնող ծնողաց ի միամտութիւն ի միջի այլոց կը հաղորդուէր այն միթարական տեղեկութիւնը թէ բարեյիշատակ Հիմնադիր-Բարերար Մկրտիչ Սանասարեան իւր թողած կտակով ապահոված է իւր ձեռակերտին ապագան։

Վարժարանիս Ուսմանց ծրագիրը, որ կը համապատասխանէ Գերմանացոց միջնակարգ վարժարաններուն ծրագրին, ընդունելութեանց վերսկսման առթիւ փոքր ինչ փոփոխութեան ենթարկուեցաւ։ Ասկէ առաջ ուսմանց ընթացքը կը տեւէր ինը տարի, և նոր ընդունող աշակերտ մը, առանց որ և է նախակրթական պատրաստութիւն ունենալու, կրնար մտնել ամենէն ստորին դասարանը (Առաջինը)։ Տեսչութիւնը շատ կը փափաքէր տարիներու այդ թիւը այսուհետեւ եւս պահել, քանի որ տակաւին այնչափ դժուար է հարկ եղած նախապատրաստութիւնն ունեցող տղայք գտնել երկրին մէջ, և քանի որ տղայի մը համար դպրոցական փոքր հասակի մէջ այսպիսի գիշերօթիկ կրթական հաստատութիւն մը մրտնելը շատ մը տեսակէտներով առաւելութիւններ ունի, մանաւանդ երկրին քաղաքակրթութեան այժմեան վիճակին մէջ, սակայն տարիներու փորձառութեամբ տեսնուեցաւ որ Վարժարանիս պահանջած աշակերտական թոշակը, որչափ ալ ուրիշ նմանօրինակ վարժարանաց պահանջածին հետ բաղդատմամբ աննշան, դպրոցական տարիներու երկայն շարքով մը շատ մը ծնողներու համար դժուարակիր կը դառնայ, ուստի Տեսչութիւնը յակամայս պարտաւորեցաւ սոյն տարեգլխէն սկսեալ ուսմանց շրջանը վերածել 7 տարուան կամ 7 դասարանի՝ փակելով նախակրթական երկու առաջին դասարանները, այնպէս որ այսուհետեւ ամենէն ստորին դասարանը, նախապատրաստականը մտնել ուզող նոր աշակերտները լինելու են 11—12 տարեկան և առնուազն ունենալու են այս հմտութիւններ։

րը. Հայերէն վարժ կարգալ, ընթեռնի կերպիւ դրել, քերական-
նութեան Մասունք բանին գիտնալ, շարադրութիւն մը առանց
ուղղագրական խոշոր սխալներու ի գիր առնուլ, և թուարանութեան
չորս գործողութիւնները վարժ կերպիւ կատարել:

Եղած նոր բաժանման համաձայն՝ սոյն տարուան ամենէն
ստորին դասարանի (Նախապատրաստականի) ընթացքը կը համա-
պատասխանէ առաջուան երրորդ դասարանի կամ (մետաւորապէս)
ազգային լաւ նախակրթարանի մը Զորրորդ տարուան ընթացքին.
Իսկ ամենէն բարձրի (Վեցերորդի) ընթացքը՝ առաջուան Իններորդի
ընթացքին:

Վարժարանը այս տարի ունէր Նախապատրաստական, եր-
րորդ, Զորրորդ, Հինգերորդ և Վեցերորդ դասարանները, որոնց
ամեն մէկը ունէր իւր թէ՛ դասերուն և թէ՛ սերտողութեան յատ-
կացեալ յատուկ սենեակը: Ինչպէս կը տեսնուի, Վարժարանս
տեղի անձկութեան կամ ընդունելութեանց մէջ ասկէ առաջ տեղի
ունեցած ընդհատման պատճառաւ չէ կարող իւր ուսմանց ծրագ-
րին տրամադրած 7 դպրոցական տարիները, կամ՝ Նախապատրաս-
տական, Առաջին, երկրորդ, երրորդ, Զորրորդ, Հինգերորդ, Վեցե-
րորդ դասարանները միեւնոյն ժամանակ ունենալ. իւր ունեցած 5
դասարաններէն երկուքին միջեւ ալ 2 տարուան անջրպետ մը կայ,
որ առաջիկայ 3 ուսումնական տարիներուն մէջ ևս պիտի չարունակ-
ուի, և պիտի ունենայ այն անխուսափելի հետեւանքը որ Վարժարանս՝
այն թուականէն սկսեալ, երբ այժմեան երրորդ դասարանը ընթա-
ցաւարտ դառնայ, 2 տարի իրարու վրայ չպիտի կրնայ ընթացա-
ւարտ հանել:

Դասախօսութիւնք սկսան Սեպտեմբերի 23 ին, Տեղեկագրիս
վերջը դրուած դասացոյցին համաձայն:

Նախորդ (1890 — 91) ուսումնական տարուան վերջը աշակեր-
տաց թիւն էր 122, որոնցմէ պակսեցան 21 ընթացաւարտք և 2 աշա-
կերտք, և մնացին 99 հոգի: Սոցա վրայ այս տարի աւելցան 22
թոշակաւոր և վեց ձրիավարժ նոր աշակերտներ, որով տարուանս
սկիզբը Վարժարանս ունէր, առանց հաշուելու Արհեստանոցի 8

ձրիավարժ երթեւեկ աշակերտները, 127 աշակերտ, ամենքն ալ
գիշերօթիկ, Դոցանէ 102 ը թոշակաւոր էին և 25 ը ձրիավարժ:

Դասաւանդները կը պարունակէին հետեւեալ թիւերը.

Դ Ա Ս Ա Ր Ա Ն	ՏԱՐՈՒԱՆ		ՊԱԿԱՍԵԱԼ		ՏԱՐՈՒԱՆ ՎԵՐՋ	
	Թոշակ	Զրիավ	Թոշակ	Զրիավ	Թոշակ	Զրիավ
Նախապատրաստական	22	6	—	—	22	6
Երրորդ	26	4	—	—	26	4
Զորրորդ	20	3	2	—	18	3
Հինգերորդ	19	6	—	—	19	6
Վեցերորդ	15	9	1	—	14	9
	102	25	3	—	99	25

Աշակերտաց ծնողներուն բնակավայրերը կը ներկայանա-
յին հետեւեալ թիւերով.

	Թ Ո Շ Ա Վ.	Յ Ր Ի Ա Վ.
Կարին	22	9
Արաբկիր	10	1
Երեզա	9	—
Տրապիզոն	8	2
Սեբաստիա	5	—
Խարբերդ	4	—
Կեսարիա	4	—
Կիւրին	4	—
Շ. Գ. Հիսար	4	—
Սամսոն	4	1
Եօզկատ	3	—
Կ. Պօլիս	3	1

Ք Ո Շ Ա Վ .		Ց Ր Ի Ա Վ .
Տիվրիկ	3	—
Տիարպէքիւր	2	2
Էնկիւրիւ	2	1
Կարս	2	—
Վան	2	2
Ակն	1	—
Բարերդ	1	1
Եւգոկիա	1	—
Թրիպօլի	1	—
Կիրասոն	1	—
Մալաթիա	1	—
Մարզուան	1	—
Մաքու	1	—
Չարչամբա	1	—
Քզի	1	—
Օրդու	1	—
Ալաշկերտ	—	1
Ամասիա	—	1
Պանդրմա	—	1
Նըխազ (Կիսկիմ)	—	1
Հալէպ	—	1

Սոյն տարուան համար երկրին զանազան կողմերէն թոշակաւոր աշակերտաց մասին եղած ծանուցումները կը հասնէին 30 ի, բայց, ինչպէս վերը տեսնուեցաւ, միայն 22 ը եկան: Չեկողներէն ոմանք զանազան բնառնեկան արգելքներ սենեցած էին, ոմանք ալ, ինչպէս հաւաստի ազգիւրներէ իմացուեցաւ, ետ մնացած էին գրգմամբ անձանց ոմանց, որոնք՝ ով գիտէ ինչ տեսակ հաշիւներէ մղուած՝ վարժարանին մասին այլ ընդ այլոյ գաղափարներ տուէր էին հեռաւոր քաղաքացի մէջ գտնուող միամիտ ծնողներուն եւ չէին խղճար նոցա զաւակները զրկել հիմնաւոր կրթութեան մը բարիքէն:

Կարելի չէ այստեղ ցաւով չյիշել նաեւ ոմանց մէջ տակաւին տիրող այն թիւր գաղափարը թէ՛ երբ այս կամ այն քաղաքի հարուստներուն տղայք Սանասարեան վարժարան կուղարկուին, այն քաղաքի ազգային դպրոցները նիւթապէս կ'իջնասուին: Այդ գաղափարի տէր անձինք մէկ կողմէ կը մոռնան որ եթէ Սանասարեան վարժարանը չլինէր, իրենց զաւակաց բարձր կրթութիւն մը տալ փափաքող ունեւոր ծնողք չլիտի բաւականանային ազգային դպրոցով, այլ իրենց տղայքը պիտի յանձնէին Մայրաքաղաքի կամ գաւառի օտար կամ մասնաւոր կրթարաններէն մէկին: Միւս կողմէն ալ ողորմելի կարճատեսութեամբ չեն խորհիր թէ ընդհանրակն որչափ կարեւոր է ամեն կերպիւ քաջալերել եւ զօրացնել այսպիսի միջոցներ ունեցող հաստատութիւն մը, որ կոչուած է իւր հանած եւ հանելիք ոչ թէ միայն ձրիավարժ, այլ նաեւ թոշակաւոր ընթացաւարտներուն միջոցաւ բարեկարգ մղում մը տալ ընդհանրապէս մեր դպրոցաց բարւոքման դործին:

Ինչպէս ամեն տարի, այնպէս ալ այս տարի խիստ շատ էին ձրիավարժներու մասին եղած դիմումները, սակայն քանի որ ամեն տարի ձրիավարժներու որոշեալ թիւ մը միայն կարելի է ընդունիլ և հնար չէ ամենքին զոհացում տալ, ընդունուեցան միայն 6 աշակերտ որով վարժարանիս արհեստական եւ ուսումնական ճիւղերու ձրիավարժներուն համագումարը հասաւ 33 ի:

Գոհութեամբ կը յիշենք այստեղ թէ վարժարանիս թոշակաւոր աշակերտներէն Կիւրինցի Տ. Կոչունեանի թոշակը կը վճարէ նորա բարերար Ազն. Գրիգոր էֆ. Թօփալեան Կիւրինցի (այժմ ի Կ. Պօլիս), որ իւր այդ ունը ուսուցիչ պատրաստել կուտայ Կիւրինի ազգային դպրոցին համար, զգալով թէ ազգային կրթութեան բարւոքման ամենակարեւոր միջոցներէն մին՝ լաւ ուսուցիչներ ունենալն է: Բաղձալի է որ վարժարանիս մէջ Սաւն պահեշու այս առաջին գեղեցիկ օրինակը միակը չմնայ, եւ առաջիկային գտնուին ուրիշ ունեւոր, բարեսէր անձինք եւս, որոնք ազգատ, ուշիմ մանուկներ կրթել տան վարժարանիս մէջ՝ այս կամ այն ազգային դպրոցին համար պատրաստելու նպատակով: Ասով պիտի բազմաւորեն ամեն ուսումնական տարեգլխին վարժարանիս մէջ մուտք հայցող բազմութիւ ուսումնաճարաւ մասնակներէն գոնէ մէկ քանին,

եւ միեւնոյն ատեն ըրած պիտի լինին ներկայ ժամանակիս մէջ երկրին համար ամենէն աւելի նշանակութիւն ունեցող գեղեցիկ բարեգործութիւններէն մին :

Տարիներէ ի վեր ժրաջանութեամբ աշխատող Ուսուցչաց դասուն վրայ այս տարի աւելցան անդրանիկ ընթացաւարտներէն 9 հոգի, որոնցմէ մին, իրեւ թոշակաւոր՝ եւ միւսները իրրեւ ձրիավարժ աշակերտած էին Վարժարանիս : Թէեւ շատ մը քաղաքներ Տեսչութեան դիմում ընելով ընթացաւարտներէն ուսուցիչ խնդրած էին իրենց աղգային դպրոցներուն համար, սակայն Տեսչութիւնը լաւագոյն սեպեց որ իւր անդրանիկ ձեռնասունները տարի մը եւս մնան Վարժարանիս մէջ եւ իրրեւ օգնական—ուսուցիչներ գործելով յատկապէս պատրաստունն ուսուցչութեան պաշտօնին : Սրտի դոհունակութեամբ պէտք է յիշել թէ ասոնք Տեսչութեան և գլխաւոր ուսուցչաց առաջնորդութեան ներքեւ փայլուն յաջողութեամբ կատարեցին իրենց այս առաջին փորձը, ինչպէս որ տարեկան քննութեանց միջոցին ալ զգալի եղաւ բոլոր ուկնդիրներուն :

Ուսուցիչ եւ իրենց աւանդած շաքաքական դասերն էին .

Տ Ե Ս Ո Ւ Ջ Ք

1. Աբուլեան Գեորգ, Դ. ի մէջ 2 դաս Աշխարհագրութիւն, Ե. ի եւ 2. ի մէջ 2 ական Պատմութիւն եւ 2 ական Աշխարհագրութիւն, 3 կարգի մէջ 3 ժամ Զութակ. ընդամենը 16 դաս :

2. Մասաթեան Յովսէփ, Ե. ի մէջ 1 Բնագատմութիւն, 2 Տարրաբանութիւն, 2 Բնագատմութիւն եւ 2 Գերմաներէն, 2. ի մէջ 1 Բնագատմութիւն, 2 Տարրաբանութիւն, 2 Բնաբանութիւն, 3 Գերմաներէն եւ 1 Գծագրութիւն. ընդամենը 16 դաս :

3. Սողիկեան Սարգիս, Դ. ի մէջ 3 Կրօն եւ 3 Գերմաներէն, Ե. ի մէջ 3 Կրօն, 2. ի մէջ 2 Կրօն, Ե. ի եւ 2. ի մէջ (միացեալ) 1 Երգ, 2 Կարգի մէջ 2 ական Դաշնակ. ընդամենը 16 դաս :

Գ Լ Ե Ա Ի Ո Ր Ո Ւ Ս Ո Ւ Ց Ի Չ Ք

1. Խաչատրեան Ասուածասուր, Դ. ի մէջ 2 Պատմութիւն, Ե. ի մէջ 2 Հայերէն Աշխարհաբար և 2 Հայերէն Գրաբար, 2 Հայերէն Աշխարհաբար, 2 Հայերէն Գրաբար եւ 2 Եկեղ. Պատմութիւն. ընդամենը 13 դաս :

2. Մկրտչեան Կորիւն, Ն. Պատր. ի մէջ 6 Հայերէն Աշխարհաբար և 2 Պատմութիւն, Դ. ի մէջ 3 Հայերէն Աշխարհաբար եւ 3 Հայերէն Գրաբար, Դ. ի մէջ 2 Հայերէն Գրաբար և 3 Հայերէն Աշխարհաբար. ընդամենը 19 դաս :

3. Շիրի Մէհէմմէս Էֆ. Դ. ի մէջ 3 Տաճկերէն, Դ. ի, Ե. ի և 2. ի մէջ 4 ական Տաճկերէն. ընդամենը 15 դաս :

4. Ումիկեան Դաւիթ, Դ. ի մէջ 4 Թուարանութիւն, Դ. ի մէջ 2 Թուարանութիւն, 2 Գրաճաշիւ և 2 Երկրաչափութիւն, Ե. ի և 2. ի մէջ մէկ մէկ Թուարանութիւն, 2 ական Գրաճաշիւ և 2 ական Երկրաչափութիւն. ընդամենը 20 դաս :

5. Վիգորէօ Ռիբար, Դ. ի և Դ. ի մէջ 3 ական Գաղղիերէն, Ե. ի մէջ 5 Գաղղիերէն, 2. ի մէջ 4 Գաղղիերէն. ընդամենը 15 դաս :

Օ Գ Ն Ա Կ Ա Ն Ո Ւ Ս Ո Ւ Ց Ի Չ Ք

1. Աւեսիսեան Երանոս, Ն. Պատր. ի և Դ. ի մէջ 2 ական Մարմնամարզ, Դ. ի, Ե. ի և 2. ի մէջ մէկ մէկ Մարմնամարզ. ընդամենը 7 դաս :

2. Բրուսեան Տիգրան, Ն. Պատր. ի մէջ 4 դաս Տաճկերէն :

3. Գեորգեան Տիգրան, Դ. ի մէջ 3 Կրօն եւ 2 Պատմութիւն. ընդամենը 5 դաս :

4. Գրիգորեան Յակոբ, Ն. Պատր. ի մէջ 6 Թուարանութիւն, Դ. ի և Դ. ի մէջ 2 ական Երգ. ընդամենը 10 դաս :

5. Զոյիկեան Գրիգոր, Ն. Պատր. ի մէջ 2 Երգ, 2 Գեղագրութիւն և 2 Գծագրութիւն, Դ. ի և Դ. ի մէջ մէկ մէկ Գեղագրութիւն, 1 կարգի մէջ 2 Զութակ. ընդամենը 10 դաս :

6. Շէհլմեան Գրիգոր, Ն. Պատր. ի մէջ 2 դաս Աշխարհագրութիւն :

7. Զիգլիւն Գեորգ, Գ. ի մէջ 2 Գաղղիերէն, Գ. ի մէջ
1 Գաղղիերէն և 2 Բնապատմութիւն. ընդամենը 5 դաս:

8. Սարգիսեան Յարութիւն, Գ. ի մէջ 2 Բնապատմութիւն,
2 Աշխարհագրութիւն և 2 Գծագրութիւն, Գ. ի և Ե. ի մէջ մէկ մէկ
Գծագրութիւն. ընդամենը 8 դաս:

9. Տէր Սեդրեան Գաբրիէլ, Գ. ի մէջ 2 դաս Տաճկերէն,

10. Տիրասուրեան Յարութիւն, Ե. Պատր. ի մէջ 3 Կրօն և
2 Բնապատմութիւն. ընդամենը 5 դաս:

ԱՐԶԵՍՏԱԻՈՐ ՈՒՍՈՒՑԻԶՔ

1. Ալլանեան Սուփա, Արհեստապետ Հիւանդութեան, և

2. Ասեփանեան Յակոբ, Արհեստապետ Կողարարութեան,
օրը 2 ական ժամ կառաջնորդէին Վարժարանի ուսումնական ճիւղի
աշակերտներէն արհեստ սորվող կարգերուն, և գրեթէ ամբողջ օրը
միմիայն արհեստ սորվող աշակերտներուն:

Ուսուցիչը կանոնաւորապէս յաճախեցին իրենց դասերուն.
բոլոր քաջակայութիւնով կերեւան հետեւեալ ցուցակէն. և տեղի
ունեցած են բանաւոր պատճառներով:

1. Յ. Մասաբեան պակսած է 13½ դաս, 3 ը պաշտօնական
այցելութեան և մնացեալները ծանր ժանտաւերէի պատճառաւ:

2. Ռ. Վիգորէօ պակսած է 2½ դաս, 16 ը հիւանդութեան,
6 ը տօներու և 2 ը անձնական գործի պատճառաւ:

3. Մ. Շիւրի էփ. պակսած է 22 դաս, 16 ը անձնական
գործի, 3 ը Պայրամի և 3 ը հիւանդութեան պատճառաւ:

4. Ս. Խաչատրեան 20 հիւանդութեան պատճառաւ:

5. Յ. Ասեփանեան 12 » »

6. Յ. Սարգիսեան 6 » »

7. Յ. Ումիկեան 5 » »

Ուսումնական տարուան վերջը Վարժարանիս մէջ իրենց ու-
նեցած պաշտօններէն ազատ կացուցուեցան Ընթացաւարտ-Օգնական
ուսուցիչք՝ 1) Աւետիսեան Ե., 2) Գեորգեան Տ., 3) Գրիգորեան Յ.,

4) Սարգիսեան Յ., և 5) Տէր Սեդրեան Գ.) որոնք այսուհետեւ
եւս ուսուցչական պաշտօն պիտի վարեն իրենց հայրենիքներուն
մէջ կամ այլուր:

Ինչպէս յայտնի է, գլխաւոր ուսուցիչներէն՝ երեքին Տեսուչք
իրենց մասնագիտական ուսմանց ընթացքը Հիմնադիր-Բարերարի
Ժախիւք կատարած են Գերմանական Համալսարանաց մէջ, եւ յատ-
կապէս Ենայի Համալսարանին Մանկավարժական Սեմինարին մէջ
ակադեմիկ Մանկավարժ Կ. Ֆ. Ըստոյի առաջնորդութեան ներքոյ
պատրաստուած են ուսուցչական կոչման: Դ. Ումիկեան եւս՝ իբրեւ
Բարերարի սան՝ յատկապէս մաթեմատիկական գիտութեանց ու-
սուցչութեան համար պատրաստուած է Պ. Բուրգի Բազմարուես-
տանոցին մէջ, Ա. Խաչատրեան եւ Կ. Մկրտչեան Ս. Էջմիածնի Ճե-
մարանին ընթացաւարտներէն են: Մնացեալ ուսուցիչք եւս իրենց
ուսումը առած են Բարձրագոյն կամ Միջնակարգ օտար եւ ազգա-
յին վարժարանաց մէջ, Արուեստապետ-Ուսուցիչք ելած են Տփղիսի
Արհեստագիտական վարժարանէն:

Մանկավարժական սկզբանց ճշգիւ հետեւող վարժարաննե-
րու սովորութեան համաձայն՝ վարժարանիս մէջ եւս ուսուցիչք,
իրենց առարկաներուն մէջ ունեցած բոլոր հմտութեամբն հանդերձ,
ամեն մէկ դաս կանխաւ լրջօրէն կը պատրաստեն եւ գրաւորապէս
կը մշակեն, որով միայն ուսուցումը կստանայ որոշ սահման ու նը-
պատակ եւ զերծ կը մնայ անպատրաստ դասերու յատուկ եղող
տարտամութենէն ու անորոշութենէն:

Ուսուցիչք՝ իրեւ վարժարանիս սեպհական պաշտօնեայներ՝
նորան կը նուիրեն իրենց ուսուցչական ջանքը: Տեսչութեան ան-
դամներէն 2ը միշտ կը բնակին վարժարանին մէջ, Միւս ուսուցիչ-
ներէն միայն ընթացաւարտք այնտեղ կը բնակէին այս տարի:

Պատճառով ուսումները իւրաքանչիւր դասարանի վրայ բա-
ժանուած էին հետեւեալ կերպիւ։

ԴԱՍԱՐԱՆ	Կրօն	Եկեղ. Պատմութիւն	Հայերէն Աշխարհարար	Հայերէն Գրարար	Տաճկերէն	Գաղղիերէն	Գերմաներէն	Պատմութիւն	Աշխարհագրութիւն	Բնագաղմութիւն	Բնարանութիւն	Տարրարանութիւն	Թուար. և Տօմարակ.	Գրանշիւ	Երկրագաղմութիւն	Գեղագրութիւն	Գծագրութիւն	Երգ	Մարմնամարզ	Գումար
Ն. Պ.	3	—	6	—	4	—	—	2	2	2	—	—	6	—	—	2	2	2	2	33
Գ.	3	—	3	3	5	5	—	2	2	2	—	—	4	—	—	1	2	2	2	36
Դ.	3	—	2	3	4	4	3	2	2	2	—	—	2	2	2	1	1	2	1	36
Ե.	3	—	2	3	4	5	2	2	2	1	2	2	1	2	2	—	1	1	1	36
Զ.	2	2	2	2	4	4	3	2	2	1	2	2	1	2	2	—	1	1	1	36
Գումար	14	2	15	11	24	18	8	10	10	8	4	4	14	6	6	4	7	8	7	177

Միացմամբ կը նուազին 2

կը մնան չարաթական 175 դաս

Կամաւոր ուսումներն էին Անգղիերէն, Դաշնակ, Զութակ և Արհեստներ։

Անգղիերէնը այս տարի չկրցաւ աւանդուիլ, որովհետեւ զայն սորվիլ փափաքողք դասարան մը կազմելու համար հարկ եղած թիւը չէին ներկայացներ։

Ինչպէս որ վարժարանիս յայտադիրը կը տրամադրէ, աշա-
կերտ մը կամաւոր ուսումներէն միայն որ եւէ մէկը կրնայ առնել.
ըստ այդմ աշակերտը իրենց ընդունակութեան ու բողձանքին հա-

մաձայն ընտրած էին կամ Արհեստի (Կողբարարութեան ու Հիւս-
նութեան) եւ կամ Գործիական Երաժշտութեան (Դաշնակի ու
Զութակի) ճիւղերէն մին։

Դաշնակածու եւ Զութակածու իրենց կարողութեան առ-
տիճանին համեմատ բաժնուած էին զանազան կարգերու, որոնց
իւրանքանչիւրը կստանար չաբաթը Չական ժամ դաս, և կը կատա-
րէր օրը մէկ մէկ ժամ կրթութիւն՝ ազատ և կամ պարապմունքի
յատկացեալ ժամերուն մէջ։

Դաշնակի դասընթացին կը հետեւէին 10 աշակերտ, 9ը թո-
շակաւոր և 1ը ձրիավարժ, և կը կազմէին 2 կարգ։ Իրենց գործա-
ծութեան յատկացեալ էին 5 դաշնակ։

Զութակի դասընթացին կը հետեւէին 44 աշակերտ, 30ը
թոշակաւոր և 14ը ձրիավարժ, և կը կազմէին 4 կարգ։ Իւրաքան-
չիւր Զութակածու ունէր իւր յատուկ Զութակը։

Վարժարանի ուսումնական բաժնի աշակերտներէն Սրիւն-
սանցի Կուպարարութեան ճիւղին կը հետեւէին 15 աշակերտ,
14ը թոշակաւոր եւ 1ը ձրիավարժ, իսկ ինքնակրթութեան ճիւղին՝ 17
աշակերտ, 16ը թոշակաւոր և 1ը ձրիավարժ։ Այդ երկու ճիւղերու
աշակերտը 2 կարգի բաժնուելով օրը մէկ մէկ ժամ և երբեմն
քիչ մը աւելի կաշխատէին Արհեստագետ-Ուսուցչաց առաջնորդու-
թեան ներքոյ։

Որովհետեւ գեղարուեստի, արհեստի և այլ նմանօրինակ
մասնաւոր պարապմունքները ոչ թէ միայն գործնական նշանա-
կութիւն ունին, այլ նաեւ ուսումնական պարապմունք մէջ իրենց
յառաջ բերած փոփոխութեամբ տեսակ մը թարմութիւն եւ կազ-
դուրում կուտան աշակերտին, Տեսչութիւնը կարգադրած է որ
նուազածութեան եւ կամ արհեստի չմասնակցող աշակերտը գոնէ
կազմարարութեամբ պարապին։ Այս տարի կային 15ի չափ կազմա-
րարներ, որոնք 2 կարգի բաժնուելով, ձմրան գիշերները մէկ մէկ
ժամ կաշխատէին վարժարանի գործատան մէջ։

Աշակերտներէն շատերը ամառը ազատ ժամերու մէջ կաշ-
խատէին վարժարանի պատճեններուն մէջ։

(*) Նշանակէ թէ Ե. եւ Զ. դասարանները 2 դասի մէջ միացած էին։

Աշակերտաց գործածութեան յատկացեալ ձեռնարկներն էին .

- Կրօն . «Քաղաքացիներ-Գրաւոր» Ս . Գիրք .
 Հայերէն . Տ . Ղեւոնդեան, Մայրենի լեզու, Դ . տարի .
 Գարագաշեան, Գործնական Քերականութիւն .
 Յովնանեան, Ծաղիկ Ս . Գրոց .
 Պիպերճեան, Ճաշակ արդի հայ մատենագրութեան .
 Թոռնեան, Հատընտիր ընթերցուածք .
 Չալըխեան, Այտընեան, Քերականութիւն հայ լեզուի
 Սանկերէն . Արիկեան, Իքսիր էլիֆպայի Օսմանի [Եզնիկ
 » Սարֆը Օսմանի
 » Իլալէլի Կիւլքէսի
 Ֆէյզի, Ուսուլը Ֆարսի
 Սաաթի, Կիւլիսդան
 Գաղղիերէն . Belèze, Livre de lecture
 Terzian, Livre d'or de l'enfance
 F. P. B., Exercices orthographiques
 F. J. C., Grammaire française
 Feugère, Morceaux choisis
 Ufer, Französisehes Lesebuch
 P... Methode analytique de style
 Godefroy, Morceaux choisis
 Գերմաներէն . Օթթօ, Տարերը Քերականութեան
 » Մաղկաքաղ ընթերցուածք
 Platte et Bayard, Cours gradue
 Պասմութիւն . Willmann, Lesebuch aus Herodot
 » Lesebuch aus Homer
 Loos, Lesebuch aus Livius
 Dielitz, Grundriss der Weltgeschichte
 Թէվֆիկ, Թարիխի Օսմանի
 Աշխարհագրութիւն . Matzat, Erdkunde
 Seydlitz, Schulgeographie
 Hummel, Schulatlas
 Kiepert, Kleiner Schulatlas

- Բնագիտութիւն . Kiessling et Pfalz, Wiederholungsbuch der
 Naturgeschichte
 Traumueeller Naturhist. Schulatlas
 Բնաբանութիւն . Dorner, Leitfaden der Physik
 Թուաբանութիւն . Hentschel, Aufgaben zum Zifferrechnen
 Löwe, Kaufmännisches Rechnen
 Գրահաշիւ . Foedter, Anfangsgründe der Algebra
 Երկրաչափութիւն . Mehler, Elementarmathematik
 Schloemilch, Logarithmen
 Երգ . Sering, Auswahl von Gesängen
 Դաշնակ . Hennes, 250 Melod. Uebungstücke
 Clementi-Hennes, Sonatinen
 Kuhlau-Hennes, Sonatinen
 Bertini-Hennes, Etuden
 Զուրակ . Mettnev, Violinschule
 Weiss, Blumenlese
 Sehroeder, Blumenlese
 Mazas, Duette

Գերմաներէն լեզուի ուսման վերաբերեալ գրքերէն դուրս այս կամ այն ուսման համար նշանակուած Գերմաներէն դասագրքերէն շատերը ուսուցչաց կողմէ հայերէնի փոխադրուած են և առ այժմ ձեռագիր օրինակներով կը գործածուին : Այդ գրքերուն մէկ մասը կը պատկանի Գերմանացոց Հերքերսեան կոչուած մանկավարժական նորագոյն, ընտիր գրութեան, որուն վարժարանս կաշխատի կարելի եղածին չափ հետեւի :

Առաջին կիսամեկի քննութիւնք, որոնք ներքին էին, տեւեցին Փետրվար 18 էն մինչև 22, ընդ ամենը 5 օր : Անոնք տեղի կունենային միևնոյն ժամանակ երեք տարբեր դասարաններու մէջ, և սկսելով առաւօտեան ժամը 8 1/4 ին ըստ Եւրոպացոյց՝ կը տևէին մինչև 11 3/4 :

Տարեկան քննութիւնք տեւեցին Յունիս 22 էն մինչև Յունիս 11, ընդ ամենը 17 օր : Առաջին 11 օրերը տեղի կունենային դա-

սարաններուն մէջ և կէս հրապարակային էին, այսինքն միայն աշակերտաց ծնողք, պաշտօնական մարմինք և յատկապէս հրաւիրուած այլ անձինք ներկայ կը գտնուէին: Իսկ վերջի օրերը տեղի կուենային նոր Շէնքի ընդարձակ սրահին մէջ և բոլորովին հրապարակային էին:

Ընթացաւարտից դըռնը քննութիւնք, որոնց նիւթերն էին Աշխարհաբար և Գրաբար Հայերէն, Տաճկերէն, Գաղղիերէն և Ուսողութիւն, կատարուեցան առաջին 2 օրերուն մէջ՝ կէս օրէն առաջ ժամը 7—12 և կէս օրէն յետոյ 1 1/2 — 3: Ուսուցիչը ամեն անգամ քննութեան սկիզբը բոլոր ուսուցչաց ներկայութեամբ դասարանին կուտար քանի մը նիւթ կամ խնդիր, եւ ամեն աշակերտ անոնցմէ որ և է մին ընտրելով առանց ուսուցչի կամ ընկերոջ օգնութեան կը շարադրէր կամ կը լուծէր: Յատուկ ուսուցիչ մը իբրեւ հսկող շարունակ ներկայ կը գտնուէր դասարանին մէջ: Շարադրութիւններէն շատերը յետոյ հրապարակային քննութեանց ժամանակ կարգացուեցան և արժանացան ունկնդիրներու գնահատման:

Միւս քննութիւնք՝ պատրաստուած կարգացոյցին համաձայն՝ տեղի կ'ունենային կէսօրէն առաջ, եւ առաւօտեան ժամը 7 1/2 ին սկսելով՝ կէս—հրապարակային մասին մէջ երբեմն կը տեւէին մինչև ժամը 10—12, իսկ բոլորովին հրապարակային մասին մէջ՝ մինչև 11 1/2: Ուսմանց ոմանց համար նշանակուած էր 1 1/2, եւ ոմանց համար 1 ժամ: Կէս հրապարակային մասին մէջ քննութիւնք կը լինէին երբեմն միայն մէկ եւ երբեմն միեւնոյն ժամանակ երկու տարբեր դասարաններու մէջ, իսկ բոլորովին հրապարակային մասին մէջ ամեն օր երեքական առարկայ կ'առնուէին իրարու ետեւէ:

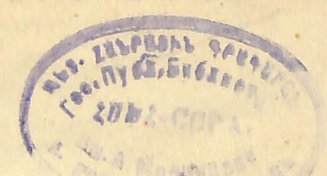
Վարժարանիս տարեկան քննութեանց օրերը տօնական օրեր դարձած են քաղաքիս համար. ինչպէս ամեն տարի, այս տարի եւս ուսումնասէր անձինք ժամերով ներկայ կը գտնուէին քննութեանց գրեթէ ամեն օր: Գեր. Պատր. Փոխանորդ Տ. Ղեւոնդ Արքեպս. Շիշմանեան, որ Ս. Էջմիածին դնացած լինելով միայն վերջին օրերուն հասաւ, շատ մը քննութեանց ներկայ գտնուելով խորխուսեց

աշակերտները: Գաւառիս Կրթական Ժողովը (Մէարիֆ) եւս իւր ներկայութեամբ պատուեց ընթացաւարտներուն Տաճկերէնի քննութիւնը: Ապաքէն, Սանասարեան Վարժարանին մէջ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի Օսմանեան լեզուին կատարեալ ուսուցման, զոր տարուէ տարի աւելի արգիւնաւոր ընծայելու ջանադիր է Տեսչութիւնը:

Այս անգամ զանց առնուեցաւ առնալերջի սովորական հանգէսը: Քննութեանց վերջին առարկայէն՝ այն է ընթացաւարտից Կրօնէն յետոյ, որու նիւթն էր Քրիստոնէական անդրանիկ եկեղեցւոյն կազմութիւնն ու կեանքը եւ Առաքելոց դործունէութիւնը, Կրօնուսոյցը պարագային յարմար վերջաբան մը ընելով Տեսչութեան եւ ուսուցչաց կողմէ հրաժեշտ տուեց ընթացաւարտներուն: Այն խորհրդաւոր բոպէին, երբ Կրթական տունս երկրորդ անգամ լինելով ընթացաւարտներու խումբ մը կ'ընծայէր Ազգին եւ Տէրութեան, ամեն ոք յուզեալ էր եւ ամեն բերան կ'օրհնէր Մեծ Բարբարի յիշատակը՝ բարեմաղթութիւններ ընելով վասն բարօրութեան եւ արեւշատութեան Օգոստոսփառ Ինքնակալին Սուլթան Ապտ-Իւլ Համիտ Կայսեր:

Յաջորդ օրը (Կիւրակէ), Կրօնային սրտաշարժ հանգէսով մը եւս նուիրագործուեցաւ ուսումնական տարուան փակումը: Ընթացաւարտը՝ իրենց անդրանիկ ընկերներուն պէս՝ ուղեւով Վարժարանէս չը մեկնած երախտագիտական յատուկ յարգանք մը մատուցանել իրենց Բարբարի յիշատակին՝ նորա համար Հոգեհոսնգստեան պաշտօն կատարել տունս եկեղեցւոյն մէջ առաւօտեան Ս. Պատարագէն յետոյ: Հանդիսողիր Պատր. Փոխանորդ Սրբազանն արարողութենէն յետոյ դառնալով ընթացաւարտներուն, որոնք ատենին մէջտեղը խաչով, աւետարանով եւ մամբրով զարդարուած սեւապստ սեղանին երկու կողմը շարուած էին իրենց ուսուցչաց հետ միասին, հայրական ազգու խօսքերով խրատեց զնոսա որ իրենց այսուհետեւ անցընելիք կեանքին մէջ հաւատարիմ մնան իրենց ստացած դաստիարակութեան ոգւոյն եւ սկզբանց, և օրհնեց զիրենք, Հիմնադիրն ու Վարժարանը, ու ներբողեց Օգոստոսփառ Կայսեր կրթաւէր հոգածութիւնը, ջերմ բարեմաղթութիւններ ընելով:

104
39

Աշակերտներն ամենքն եւս փոխեցին իրենց դասարանները, բացի Չորրորդ դասարանի մէկ աշակերտէն, որուն համար որոշուեցաւ որ տարի մը եւս մնայ նոյն դասարանին մէջ: Դասարան փոխողներուն մէջ եւս կային քանի մը աշակերտ, որոնք աւելի զխրոթեամբ պիտի հետեւէին ուսմանը ընթացքին, եթէ տարի մը եւս կրկնէին. սակայն Տեսչութիւնը՝ այն յուսով թէ նորա իրենց ջանքով եւ ուսուցչաց ու կրկնչաց մասնաւոր ուշադրութեամբ պիտի յաջողին առաջիկայ տարի համընթաց լինել իրենց ընկերներուն, առ այժմ ետ կեցաւ հարկ եղած խոստովենէն:

Իրենց ուսմանը ընթացքը յաջողութեամբ կատարելով Աւարս-ւան վկայական տուցան հետեւեալ 23 աշակերտք, որոնցմէ 14ը թոշակաւոր եւ 9ը ճրիւղարժ:

1. Արզարեան Յովհաննէս	Տրապիզոնցի,	Ջրիւղարժ
2. Աղապալեան Սիմոն	Կարնեցի,	»
3. Աստուրեան Նիկողոս	Հալէպցի,	»
4. Աստմեան Չարար	Կիսքիմցի,	»
5. Տէրպէտէրեան Մարտիրոս	Արաբկերցի,	Թոշակաւոր
6. Տէրպէտէրեան Յովհաննէս	»	»
7. Եկաւեան Կարապետ	Կարնեցի,	»
8. Թիւթիւնճեան Յարութիւն	Ամասիացի,	Ջրիւղարժ
9. Խաչատուրեան Յակոբ	Տիգրանակերտցի,	»
10. Քունդակճեան Արմենակ	Կարնեցի,	Թոշակաւոր
11. Ճանճիկեան Պետրոս	Արաբկերցի,	»
12. Մալխասեան Պօղոս	Տրապիզոնցի,	»
13. Մանկրարեան Սեդրաք	»	Ջրիւղարժ
14. Յովսափեան Արշաւիր	Կարնեցի,	Թոշակաւոր
15. Շէկոյեան Գրիգոր	»	Ջրիւղարժ
16. Չպլակեան Տիգրան	Կիրասոնցի,	Թոշակաւոր
17. Վարդապետեան Պետրոս	Երզնկացի,	»
18. Տէր-Աղարեան Սողոմոն	Կարնեցի,	»
19. Տէր-Միքայէլեան Գրիգոր	Արաբկերցի,	Ջրիւղարժ

20. Տիրացուեան Վահան	Կարնեցի,	Թոշակաւոր
21. Փաշաճեան Երուանդ	Տրապիզոնցի,	»
22. Ֆէթվաճեան Արամ	»	»
23. Ֆէթվաճեան Գրիգոր	»	»

Սոյն տարուան (1891-92) ճրիւղարժ ընթացաւարտներէն Սիմոն Աղապալեան Կարնեցի, եւ անդրանիկ (1890-91) ճրիւղարժ ընթացաւարտներէն Գեորգ Ճիկէրճեան Արաբկերցի, Ուսուցչական Ժողովի կողմէ միաձայնութեամբ ընտրուեցան, որպէս զի տարի մը եւս Վարժարանիս մէջ մնալով մասնաւորապէս պատրաստուին Գերմաներէնի եւ Ուսողութեան մէջ եւ 1893ի Սեպտեմբերին Վարժարանի ծախքով ուղարկուին Աւստրիոյ Ռայխընպերկ քաղաքի Արհեստագիտական բարձրագոյն վարժարանը: Գեորգ Ճիկէրճեան պիտի հետեւի նոյն Վարժարանի քիմիական բաժնին, իսկ Սիմոն Աղապալեան՝ մեքենականին, երկուքն եւս իրենց ընթացքը աւարտելէ յետոյ ուսուցչական պաշտօն պիտի վարեն Վարժարանիս մէջ:

Սոյն տարուան միւս 8 Ջրիւղարժ ընթացաւարտներէն՝ Յ. Թիւթիւնճեան պահուեցաւ Վարժարանիս մէջ իբրեւ Օգնական-Ուսուցիչ. մնացեալ 7ն, անդրանիկ ճրիւղարժ-ընթացաւարտներուն պէս, իրենց բարոյական պարտաւորութեան համաձայն ուսուցչութիւն պիտի ընեն իրենց ծննդավայրին մէջ կամ այլուր:

Ընթացաւարտից թիւը ամբողջովին ներկայացնելու համար հարկ կը համարինք այս տեղ աւելցնել նաեւ Անդրանիկ ընթացաւարտներու ցուցակը՝ տեղադրութեան մասին նկատողութեան առնելով ծնողաց բնակավայրերը:

1. Աւետիսեան Երանոս	Բասենցի,	Ջրիւղարժ
2. Գեորգեան Տիգրան	Խնուսցի,	»
3. Գրիգորեան Յակոբ	Խարբերդցի,	»
4. Խզրիկեան Շերամ	Մշէցի,	»
5. Խէրպէկեան Կարապետ	Կարնեցի,	Թոշակաւոր
6. Քօլանճեան Պետրոս	»	»

7.	Հանէսեան Յովհաննէս	Կարնեցի	Թոշակաւոր
8.	Հանէսեան Սեդրաք	»	»
9.	Ղոյինեան Գրիգոր	Դերձանցի,	Զրիավարժ
10.	Մեքրնեան Յակոբ	Վանեցի,	»
11.	Շամբեան Խաչիկ	Էնկիրիւցի,	Թոշակաւոր
12.	Շէհբեան Գրիգոր	Բաբերդցի,	Զրիավարժ
13.	Պտուկեան Մախէս	Կիւրինցի,	»
14.	Ճիկէրճեան Գէորգ	Արաբկերցի,	»
15.	Սարգսեան Յարութիւն	Խարբերդցի,	Զրիավարժ
16.	Տէր Սերոբեան Գաբրիէլ	Բաբերդցի,	Թոշակաւոր
17.	Տիրատուրեան Յարութիւն	Ակնցի,	Զրիավարժ
18.	Տիրացուեան Մուշեղ	Կարնեցի,	Թոշակաւոր
19.	Փաշաճեան Արշամ	Տրապիզոնցի,	»
20.	Փասարմաճեան Գարեգին	Կարնեցի,	»
21.	Բէօսէեան Երուանդ	»	»

Սոցանէ Շ. Խղրիկեան, Մ. Պտուկեան եւ Յ. Մեքրնեան իրենց վարժարանական վերջին 3 տարիներուն մէջ ուսումնական ճիւղին միայն քանի մը ուսանող հետեւելով՝ առաւելապէս կ'ընդունէին Արհեստանոցի Կոպղարարութեան բաժնին մէջ։ Ըստ այդմ՝ երեքն եւս այդ արհեստին մէջ ստացան Վարպետի-Օգնականի վկայական։

Յ. Հանէսեան եւ Ս. Հանէսեան իրենց ծնողաց ծախիւք այս տարի գնացին Գերմանիոյ Մայրաքաղաքը՝ Պէրլին, ուր իրենցմէ առաջինը պիտի յաճախէ Համալսարանի Բժշկական բաժինը եւ երկրորդը՝ Բազմարուեստանոցի Քիմիական բաժինը։ Այսպէս Վարժարանո, առաջին անգամ լինելով, բազմ կ'ունենայ իւր ընթացաւարտներէն 2 ր Ակադեմիական ուսանողաց շարքին մէջ տեւեւելու, եւ կը սիրէ յոստալ թէ այսուհետեւ եւս պիտի գտնուին ուրիշ ունեւոր ծնողաց զաւակունք, որք իրենց ընթացքը Վարժարանիս մէջ աւարտելէ յետոյ՝ կատարելագործուելու համար պիտի գիմեն Գերմանական բարձրագոյն կրթութեան կեդրոնները։

Վարժարանիս Արհեստանոցը, ինչպէս յայտնի է, ունի երկու տեսակ աշակերտ, մին կը կազմեն նորա որք Վարժարանիս ուսումնական ճիւղին կանոնաւորապէս հետեւելով՝ արհեստ մը կընտրեն իբրեւ կամաւոր ուսում, եւ որք սովորաբար միայն մէկ ժամ կը նստին անոր։ Միւս տեսակին կը վերաբերին բուն արհեստաւոր աշակերտները, որք միմիայն արհեստ կը սովորին։ Այս վերջիններէն Արամ Տ. Ն. Վահանեան եւ Մկրտիչ Գլէեան, երկուքն եւս Կարնեցի, որոնք յառաջագոյն աշակերտած էին տեղւոյս Ազգային դպրոցին, եւ չորս տարիէ ի վեր իբրեւ երթեւեկ աշակերտ կը յաճախէին Վարժարանիս արհեստանոցը, այս տարի աւարտեցին իրենց ընթացքը։ Ա. Վահանեան՝ հիւսնութեան մէջ եւ Մ. Գլէեան՝ կոպղարարութեան մէջ ստացան Վարպետի-Օգնականի վկայական։

Նախորդ տարուան ընթացաւարտ Մ. Պտուկեան տարուանս սկիզբէն կոպղարարութեան Արհեստապետին օգնական կարգուած էր, սակայն արդէն նոյեմբեր ամսին հրաժարեցաւ իւր պաշտօնէն։

Նախորդ տարուան ընթացաւարտ Յ. Մեքրնեան եւս այն տարուան ընթացաւարտ Ա. Վահանեան Վարժարանի ծախիւք ուղարկուեցան Տիգրիսի Արհեստագիտական Վարժարանը, ուր Վարժարանիս Կոակալատարներէն Ազնուաշուք Պ. Յ. Եւանդուլեանի ինամատարութեան եւ հսկողութեան ներքեւ տարի մը կամ աւելի ժամանակ մնալէ յետոյ պիտի երթան աւելի բարձր Արհեստագիտական վարժարան մը։ Յ. Մեքրնեան պիտի կատարելագործէ երկաթագործութեան, կառաշինութեան, կալվանակերտութեան եւ երկաթի ներկարարութեան արհեստները։ Իսկ Ա. Վահանեան՝ հիւսնութեան, կառաշինութեան եւ փայտի ներկարարութեան արհեստները։ Երկուքն եւս՝ իրենց կողմէ Վարժարանիս Տեսչութեան տրուած պայմանագրին համաձայն՝ պարտաւորութիւն ստանձնած են իրենց ընթացքն աւարտելէ յետոյ, Վարժարանիս մէջ արհեստի ուսուցչութեան պաշտօն կատարել։

Արհեստանոցի բոլոր աշակերտք առաջնորդութեամբ երկու Արհեստապետաց, որք տարուանս սկիզբէն յաջորդեցին իրենց նախորդներուն՝ Յ. Տ. Պօղոսեանին եւ Ա. Խարախանեանին, կատարեցին զանազան աշխատանքներ, այն է փոքր ու մեծ սեղաններ, աթոռակներ, դարաններ, երկաթեայ աշտանակներ, կղպանքներ,

մամուլներ, բանալիներ, ունեղիններ, եւ փայտի ու երկաթի ճախարակներու վրայ քաշուած ուրիշ շատ մը ձեւեր, որոնք տարեկան քննութեանց վերջին օրը Արհեստանոցին մէջ ի տես դրուած լինելով՝ իրենց չէնքի նրբութեամբ եւ գեղեցկութեամբ արժանացան ամենքի հիացման:

Առակերտաց վարձն ու բարձր ընդհանրապէս գոհացուցիչ էր եւ կը համապատասխանէր այն համբաւին, զոր վարժարանս կը վայելէ իւր մէջ առ հասարակ տիրող բարոյական եւ կրօնական լուրջ կեանքին նկատմամբ, սակայն մասնաւոր անախորժ երեւոյթներ ալ չպակսեցան դժբաղդաբար: Երկու աշակերտք՝ իբր գայթակղեցուցիչ տարրեր՝ արձակուեցան տարեկան քննութիւններէն յետոյ, Տեսչութիւնը խորին ցաւով կը մտածէ նոցա վրայ եւ կը սիրէ յուսալ թէ կեանքի փշոտ ասպարիզին վրայ շուտով պիտի զգաստանան եւ բոլորովին անպտուղ չպիտի դարձնեն վարժարանէս իրենց ստացած կրթութեան սերմերը եւ իրենց ծնողաց այնչափ ատեն ըրած զոհաբերութիւնները:

Վարժարանիս մէջ մատակարարուած կրօնական-բարոյական դաստիարակութեամբ եւ աշակերտաց վարուց ու բարուց մասին գիշեր ցերեկ տարուած հոգածութեամբ ու հսկողութեամբ պէտք էր որ իրենց դաստիարակներն ու ծնողները տխրեցնող աշակերտք բնաւ չլինէին կամ գոնէ կարի հաջողագիւտ դառնային. սակայն մոռնալու չէ, թէ՛ Վարժարան մը իւր մանկավարժական եւ բարոյական բոլոր դրութեամբ հանդերձ չի կրնար միշտ խուսափիլ այն տխուր իրողութենէն թէ «Միտք մարդոյ ի խնամս չարին են արձանացեալ», մոռնալու չէ մանաւանդ թէ Վարժարան մը միմիայն իւր ջանքերով չի կրնար կատարելապէս հասնիլ իւր առաջադրած նպատակին, այլ, ինչպէս ամեն ազգի մէջ, այնպէս ալ մերինին մէջ շատ պէտք ունի ընկերութեան եւ ծնողական տան հզօր դաշնակցութեան եւ աջակցութեան: Վարժարանս այդ բաղձացեալ օգնութիւնը պէտք եղած չափով չի գտներ դժբաղդաբար, զի, ինչպէս յայտնի է, երկրին ընկերական բարքերը երբեմն աննպաստ ազդեցութիւն կը դրոժեն աշակերտին մտքին ու սրտին վրայ, եւ տակաւին մեծ թիւ մը չեն

կազմեր այն անձինք կամ ծնողք, որք ճշմարտապէս կ'ըմբռնեն դաստիարակութեան այնչափ փափուկ եւ այնչափ դժուարին գործին էական նշանակութիւնը, արժանիքն ու պահանջները:

Առակերտաց առողջական վիճակը գրեթէ ամեն տարի նախանձելի եղած է, այնպէս որ Վարժարանիս ամբողջ առաջին տասն տարիներու մէջ նորա յարկին ներքեւ միայն մէկ աշակերտի մահ տեղի ունեցած է. բնականաբար առանց հաշուելու այն քանի մը աշակերտները, որոնք Վարժարանէս դուրս կ'ամ իրենց ծնողաց քով մեռած են: Աչքի զարնող այս ուրախառիթ հանգամանքը Վարժարանս կը պարտի ոչ միայն իւր առողջապահիկ կարգադրութեանց, այլ նաեւ Կարնոյ, թէպէտ քիչ մը ցուրտ, սակայն գերազանցապէս առողջարար կլիմային, որուն այնչափ շուտ եւ դիւրաւ կը վարժուին երկրին զանազան կողմերէն, նոյն իսկ ամենէն տաք տեղերէն եկող աշակերտք: Այս տարի եւս, չնայելով որ Վարժարանը իւր նախորդ տարուան Բժիշկ Տօքթոր Սաատի մեկնումէն յետոյ տարուանս մեծ մասը չէր յաջողած իւր սեպհական բժիշկն ունենալ, աշակերտաց մէջ մինչեւ Մայիս ամիս հիւանդութիւնք գրեթէ բնաւ չպատահեցան: Երկու ամիս միայն կը մնար տարեկան քննութեանց, երբ անամպ երկնքէ եկած կայծակի պէս կարճ ժամանակամիջոցի մէջ իրարու ետեւէ տեղի ունեցան երկու սգալի կորուստներ: Մայիս 3 ին, ըզեղային ժանտառնեղի տասնօրեայ հիւանդութենէ մը յետոյ, իւր 20 տարեկան հասակին մէջ վախճանեցաւ Զ. Դասարանի աշակերտ Ս. Պօյաճեան Թրիպօլցի, եւ նոյն ամսի 17 ին, լեարդի քսանօրեայ հիւանդութենէ մը յետոյ, իւր 18 ամեայ հասակին մէջ՝ Դ. Դասարանի աշակերտ Մ. Մարկոսեան Շապին Քարահիսարցի: Քաղաքին ամենէն լաւ բժիշկները չարունակ այցելելով ամեն ճիգ թափեցին եւ Տեսչութիւնը ամեն կերպ հայրական խնամք տարաւ, սակայն անկարելի եղաւ անողոր հիւանդութեան ճիրաններէն ազատել յուսալից ապագայ խոստացող այդ դժբաղդ տղայքը:

Երկուքն եւս վայելուչ հանդէսով թաղուեցան Վարժարանիս վաղամեռ ուսուցիչ Պօղոս Դելփեանի չիրմին աւրնիքեր: Վարժարանս յաւիտենական հանգիստ կը մատթէ իւր այդ վաղաթարշաւ սիրեցեալ աշակերտաց եւ երկնային մխիթարութիւն նոցա դժբաղդ ծնողաց ու մերձաւորաց:

Վարժարանիս ներքին կեանքը կանոնաւորուած էր բարեկարգ գիշերօթիկ հաստատութեան մը յատուկ օրէնքներով ու կանոններով: Օրուան ժամանակի բաշխումը կատարուած էր տարիներէ ի վեր գրեթէ անփոփոխ պահուած Տնակարգին համաձայն, որ հետեւեալն է.

Առաւօտուն, որոշեալ ժամանակին, աշակերտք վեր կը կենան, ձմեռը (ըստ Եւրոպ.) ժամը 6ին եւ ամառը 5ին:

Վեր կենալու համար դրուած նշանէն ոչ աւելի քան կէս ժամ յետոյ աշակերտք լուացուած, սանտրուած եւ հագնուած կը լինին, եւ երաժշտութեան սրահին մէջ «Առաւօտ լուսոյ» երգով, «Գոհանամք զքէն Տէր Աստուած մեր, որ զարթուցեր զմեզ ի հանգստենէ ընդ» աղօթքով եւ «Հայր մեր» ով իրենց առաւօտեան աղօթքը միասին կատարելէ յետոյ, կսկսին պարապիլ: Զմեռը 6, 40 էն մինչեւ 7, 40 եւ ամառը 5, 40 էն մինչեւ 6, 40 պարապմունքի ժամանակ է:

Զմեռը 7, 40 ին եւ ամառը 6, 40 ին ճաշարանին մէջ կը նախաճաշեն՝ ստանալով հաց եւ թէյ: Նախաճաշը, ինչպէս նաեւ ճաշն ու ընթրիքը, կսկսին եւ կը վերջանան աղօթքով: Նախաճաշէն յետոյ մինչեւ դասերուն սկսիլը ազատ ժամանակ է:

Զմեռը 8 էն մինչեւ 12 եւ ամառը 7 էն մինչեւ 11 կառնեն չորս դաս, որոնք իրարմէ կը բաժնուին մէկ քառորդ ժամուան դադարով, այնպէս որ իւրաքանչիւր դաս կը տեւէ 3/4 ժամ: Ամառը 11 էն մինչեւ 12 եղած միջոցը պարապմունքի ժամանակ է:

Ժամը 12 ին կը լինի ճաշը, որ կը բաղկանայ ապուրէ, մէկ տեսակ պարզ կամ բանջարեղէնով խառն մսեղէն կերակուրէ եւ շաբաթը մէկ երկու անգամ՝ նաեւ խմորեղէնէ կամ պտուղէ: Ճաշէն յետոյ մինչեւ ժամը 2 ը ազատ ժամանակ է:

Ժամը 2 ին կսկսին կէսօրէն յետոյ մինչեւ ժամը 3 եղած դասերը: Դաս չունեցող դասարաններուն համար այդ միջոցը յատկացեալ է պարապմունքի:

Ժամը 3 ին կը լինի ընթրիքը, որ կը բաղկանայ մէկ տեսակ մսեղէն կերակուրէ: Անկէ յետոյ մինչեւ 6 ազատ ժամանակ է: 6 էն մինչեւ 7 կառնուին երաժշտական եւ արհեստական դասերը, որոնց չմասնակցողաց համար այդ միջոցը յատկացեալ է պարապմունքի:

Զմեռը 8 ին եւ ամառը 7 ին երաժշտութեան սրահին մէջ

տեղի կունենայ երեկոյեան աղօթքը, որ կը բաղկանայ «Հրեշտակ զուարթուն» երկձայն երգէն, «Տէր Աստուած մեր, դու պահեա զմեզ» աղօթքէն եւ «Հայր մեր» էն: Փոքրերը կը պառկին ձմեռը 8 1/4 ին եւ ամառը 7 1/4 ին, իսկ մեծերը ձմեռը 9 1/4 ին, ամառը 8 1/4 ին: Աղօթքէն մինչեւ պառկիլը եղած միջոցը յատկացեալ է պարապմունքի:

Շաբաթ օրերը կէս օրէն յետոյ դաս չի տրուիր: Նոյն օրը երեկոյին եւ կիրակի առաւօտ աշակերտք ուսուցչաց հետ միասին Ս. Եկեղեցի կերթան:

Վարժարանական այս միօրինակ կեանքը զուրկ չէ սակայն ախորժելի ընդհատումներէ, որոնք գիշերօթիկ հաստատութեան մը մէջ մասնաւոր հրապոյր ու քաղցրութիւն ունին աշակերտին համար, եւ անմոռանալի յիշատակներ կը թողուն նորա ապագայ կեանքին համար: Այսպէս այս տարի եւս սովորական աշխուժիւ ու զուարթութեամբ կատարուեցան Հին Շէնքի ընդարձակ սրահին մէջ Նոր Տարւոն, Ս. Ծննդեան, Բարեկենդանի եւ Ս. Զատիկի հանդէսները, որոց մասնակցեցան գրեթէ բոլոր աշակերտք Հայերէն, Տաճկերէն, Գաղղիերէն եւ Գերմաներէն արտասանութիւններով, երգերով եւ ջութակի ու դաշնակի մենանուագներով ու խմբանուագներով: Զատիկի երեքշաբթի իրիկունը երկու բարձր դասարաններէն կազմուած խումբ մը ուսուցչաց եւ աշակերտաց շրջանակին մէջ մեծ յաջողութեամբ ներկայացուց նաեւ Մոլիէռի Le malade imaginaire կատակերգութիւնը, որ կը կրէր դպրոցի մը համար հարկ եղած փոփոխութիւնը:

Յիշեալ հանդէսներուն մէջ իրենց կրօնային հանգամանքով մասնաւոր տեղ մը կը բռնեն Ս. Ծննդեան եւ Ս. Զատիկի հանդիսաւոր Տնօրհնէմքները, որոնք ուրիշ տարիներու պէս Հին Շէնքի շքեղապէս լուսազարդուած սրահին մէջ տեղի ունեցան հանդիսաւորութեամբ Պատր. Փոխանորդ Սրբազան Հօր եւ ի ներկայութեան աշակերտաց ծնողաց եւ այլ անձանց: Երկու անգամին եւս աշակերտք միաբերան երգեցին Տնօրհնէնքի շարականը, «Խորհուրդ մեծ» ը եւ «Այսօր յարեալ» ը, եւ յաւարտ արարողութեան կարգաւ համբուրելով Սրբազան Հօր աջը՝ ըստ սովորութեան ստացան մի մի նշխար: Տնօրհնէնքներուն յաջորդող Խթման զուարթ սեղաններուն ներկայ էին բոլոր ուսուցիչք եւ աշակերտք, ի բաց կառեալ տեղացի աշա-

կերանները, որք այդպիսի առիթներու մէջ սովորաբար արձակուրդ-կատանան:

Եռանդալից ցնծութեամբ տօնուեցան երկրիս Մեծանուն Ինք-նակալ Օգոստաիստ Սուրբան Ապս-Իշ-Հաւիտ Բ. Խանի Ծննդեան եւ Գահակաշուքեան բարեբաստիկ Տաւեղարձկները: Լուսավառութիւնք, հրախաղութիւնք եւ աշակերտաց նուագածութիւնք, որոնք ուրիշ տարիներու պէս այս անգամ եւս տեղի ունեցան Վարժարանիս մէջ, յայտարար նշաններն էին այն հաւատարմական զգացմանց, զորս Վարժարանս կը տածէ ուսումնասէր Վեհապետին նկատմամբ:

Աշակերտք ամառը իրենց ազատ ժամերը մեծ մասամբ կան-ցընէին Վարժարանիս գեղեցիկ պարտիզին, ընդարձակ խաղարանին ու մարմնամարզարանին մէջ: Իսկ ձմրան եղանակին մէջ, կապոյտ պայծառ երկնից տակ, Վարժարանիս ընդարձակ սառուղուն վրայ յաճախ կը կատարէին չմէկութեան յոյժ առողջարար եւ հաճելի զբօսանքը, զոր Վարժարանս տարիներէ ի վեր ներմուծած է երկրիս մէջ, եւ որով կրցած է Կարնոյ բարձանց վրայ տիրող անուանի ձմեռն այնչափ հրապուրելի եւ սիրելի դարձընել իւր համայն աշակերտաց:

Ինչպէս նախորդ ուսումնական տարին, այնպէս ալ այս տարի տարեկան քննութիւններէն մէկ երկու շաբաթ առաջ տեղի ունեցաւ յատկապէս ընթացաւարտաց ու դասարանիկ լուիսեալ շրջագայութիւն մը՝ իրեւ կրօնասիրական ու բարեպաշտական պարտաւորութիւն: Այս անգամ Կարմիր Վանքն էր ընտրուած, որ քաղաքէն ոտքով 5 ժամու չափ հեռի կը գտնուի: Առաւօտուն կանուխ խումբը Թուղօնով մեկնեցաւ եւ կէսօրէն առաջ հասաւ այնտեղ: Գեղեցիկ երեկոյ մ'էր, զոր Տեսուչք, գլխաւոր ուսուցիչք եւ ընթացաւարտցուք իրարու հետ անցուցին այն նկարագրեղ Մենաստանի պարտիզին մէջ՝ իրենց կրօնական ուխտը կատարելէ յետոյ՝ ընթացաւարտցուք տեղական պարեր բռնեցին եւ իրենց հետ բերած ջութակներով արեւելեան եւ եւրոպական եղանակներ հնչեցուցին, զի կզգային թէ քանի մը շաբաթէն իրենց գպրոցական ոսկեայ չըջանն այլեւս տեղի պիտի տար աշխարհի բազմահոգ կեանքին:

Վարժարանը այս տարի եւս իւր ամառնային արձակուրդի մէկ մասը, այն է Օգոստոս ամիսը, անցուց իւր Ամարաստանին՝ Մրսաճորի մէջ, որ կը ձգուի Կարնոյ դաշտը հիւսիսային կողմէն փակող Խա-

չափայտի լեռանց մէջ՝ հարաւային արեւմուտքէն դէպի հիւսիսային արեւելք, քաղաքէն ոտքով չորս ժամ հեռի: Օրերով առաջ հարկ եղած նախապատրաստութեանց տեսնուելէն յետոյ՝ յիշեալ ամսի 1 ին այնտեղ կը գտնուէին 68 աշակերտք, Տեսուչք իրենց ընտանիքներով եւ բոլոր ուսուցիչք: Յատկապէս վարձուած մարդերու վրայ զարնուած էին վարժարանին սեպհական 15 ի չափ խոշոր եւ գեղաձեւ վրանները, ուրիշ քանի մը մասնաւոր վրաններու հետ: Փայտէ շինուած էին մասնաւոր խոհանոցը: Վրաններու աղեղնաձեւ երկայն շարքին առաջ կը պարզուէր Չորավտակի ընթացքին վրայ յատկապէս շինուած ընդարձակ լողարան մը իւր վրայ տատանող սիրուն նաւակովն եւ իւր բերնին վրայ կազմուած շառաշուն ջրվէժով:

Սրտաճորի ժամանակացոյցը հաճելին եւ օգտակարը միացնելու սկզբունքով կը տրամադրէր օրը 2-3 ժամ ուսումնական զբաղում, զոր աշակերտք 15 մէդր երկայնութիւն եւ 6 մէդր լայնութիւն ունեցող ընդարձակ սեղանատուն-վրանի զով շուքին տակ գրասեղանի առաջ անձանձիր կը կատարէին: Աշակերտք իրենց ազատ ժամանակը մեծ մասամբ կը նուիրէին զբօսանքի. ամեն օր կանոնաւորապէս 2 անգամ, ճաշէն եւ ընթրիքէն առաջ, ամենքը միասին կը լողային պաղ ջրին մէջ, իսկ միւս ժամանակները կը թիավարէին, կամ զանազան խաղեր կը կատարէին վրաններուն շուրջը, վտակին եւ առուններուն եզերքները եւ Չորաբերանը եզերող լեռանց տափարակ քղանցներուն վրայ:

Ձերմ շնորհակալութեան զգացումներով պէտք է յիշել այս տեղ թէ տեղական բարեխնամ Կառավարութիւնը, ուրիշ տարիներու պէս, այս տարի եւս բարեհաճած էր 2 հեծեալ ոստիկաններ շնորհել, որոնք գիշեր ցերեկ կը հսկէին վրաններուն ապահովութեան համար. ասկէ զատ իւր յատուկ պատուէրին համաձայն՝ դաշտին ապահովութեան հսկող հեծեալ ոստիկաններու մէկ խումբը իւր պտոյտներուն մէջ մասնաւոր ուշադրութիւն կը դարձնէր մեր վրաններուն չըջակայքին:

Ինչպէս կը տեսնուի՝ Վարժարանիս մէջ ուսումնական լուրջ պարպմանց հետ առողջապահութիւնն ու զբօսանքն եւս չեն պակսիր աշակերտաց, եւ ասով գոհացում կը տրուի մանկավարժութեան օրէնքներէն մեկուն, որ կը պահանջէ ներդաշնակութեան մէջ պահել

աշակերտին միտքն ու մարմինը: Վարժարանիս այս ուղղութիւնն ու մեծ առաւելութիւնը չի գնահատուիր այն կարգի անձանց կողմէ, որք կա՛մ անգիտակ են բոլորովին մանկավարժութեան օրինաւոր պահանջներուն, եւ կա՛մ չարախօսելու պատրուակներ կը փնտռեն, եւ այսպէս կսկսին ասդին անդին խօսիլ եւ հրատարակել իբր թէ վարժարանս եւ մասնաւորապէս զայն կառավարողը ետեւէ են « Խրախճանալու եւ զուարճանալու »: Վարժարանէս հեռու գտնուող եւ հետեւաբար բուն իրողութեանց անձանօթ բարեմիտ անձինք ի հարկէ կը դայթակղին այդպիսի լուրերէ՝ խորհելով անշուշտ թէ այդ խրախճանութիւն եւ զուարճութիւն ըստածները երկրին մէջ սիրուած եւ հասկցուած բաներն են, այսինքն ոգելից ըմպելիք, զեղխութիւն, թղթախաղ եւ այլն: Արեւու պէս պայծառ եւ այսչափ տարիներու ընթացքին մէջ համայն Կարնեցոյ կարծենք շօշափելի դարձած իրողութիւն մ'է սակայն թէ՛ զուարճութեան այդ անգոտնելի միջոցները Տեսչաց կամ Վարժարանին ուրախութեանց մէջ բնաւ երբեք դեր կատարած չեն: Տեսչաց եւ ուսուցչաց սիրած, եւ, ինչպէս բնական է, մեծ մասամբ իրենց աշակերտաց հետ միասին կատարած ուրախութեանց միջոցները ուրիշ բան եղած չեն եւ չեն կարող լինել, եթէ ոչ Տեղեկագրիս մէջ յիշուած երաժշտութիւնը, չմէկութիւնը, օգտփոխութիւնը եւ այլ այսպիսի բոլորովին անմեղ, առողջարար եւ կրթութիւն զբօսանքներ, եւ եթէ Վարժարանը այս կերպիւ իւրավանն կը նպաստէ լաւ տարերքներուն ներմուծման կամ տարածման, այդ բանը իրաւամբ արժանի եւ պարծանք կը համարի իւր համար:

Վարժարանի Գրադարանը այս տարի բաւական յաւելումներ ունեցաւ, որոնք զանազան Գիտութեանց ու լեզուաց, մասնաւորապէս Մանկավարժական գիտութեան վերաբերեալ մեծ մասամբ Գերմաներէն լեզուով գրքեր ու հրատարակութիւններ, ինչպէս նաեւ աշակերտաց ընթերցանութեան վերաբերեալ Հայերէն եւ օտարալեզու գրքեր էին: Հայերէն պարբերական հրատարակութիւններէն եւս շատերը կատարուէին:

Ինչ ինչ յաւելումներ ստացան նաեւ Ուսումնական միջոցներէն Բնագատմութեան (Կենդանաբանութեան, Մարդաբանու-

թեան, Հանրաբանութեան, Երկրաբանութեան), Աշխարհագրութեան, Սրբազան Պատմութեան, Ընդհանուր Պատմութեան, Թուաբանութեան, Երկրաշափութեան եւ Գծագրութեան վերաբերեալ արդէն ճոխ եւ ընտիր հաւաքածոյները, որոնք այնչափ կը դիւրացնեն եւ կը կենդանացնեն Վարժարանիս մէջ աւանդուած դասերը:

Վարժարանի վարչութեան գործերը ի սկզբանէ անտի գործադրուող եղանակին համաձայն կը կատարէին երեք Սան-Տեսուչք հաւաքական պատասխանատուութեամբ եւ Կտակակատարի վերին տնօրէնութեան ներքոյ: Տեսչական նիստերու մէջ կը կարգադրէին Վարժարանին ուսումնական, տնտեսական եւ յարաբերական խնդիրները, եւ ամսական մանրամասն հաշիւներով ու նամակներով ամեն ինչ կը տեղեկագրէին Կտակակատարին: Աշակերտաց կարգապահութեան եւ պաշտօնէից գործառնութեանց մասին հարկ եղած հսկողութիւնը կատարելու համար կարգաւ կը վարէին շարաթական հերթապահութեան պաշտօն:

Սան-Տեսուչք թէեւ այս կամ այն գործը պարագաներուն պահանջած ատեն ի միասին կը կատարէին, սակայն աշխատութեան բաժանման սկզբունքով գլխաւոր պաշտօնները իրենց մէջ բաժնած էին հետեւեալ կերպիւ: Աբուլեան Գ. կը վարէր զանձապետութեան պաշտօն եւ կը կատարէր Կտակակատարի հետ հարկ եղած թղթակցութիւնը, Մատթեան Յ. կը ներկայացնէր Վարժարանը արտաքին յարաբերութեանց մէջ եւ կը հսկէր Արհեստանոցին ու Թանգարանին վրայ, Իսկ Սողիկեան Ս. կը վարէր Վարժարանին Օրագրութիւնը, աշակերտաց ծնողներուն հետ հարկ եղած թղթակցութիւնը եւ կը հսկէր Գրադարանին վրայ:

Վարժարանին մէջ բնակող 2 Սան-Տեսուչք ի մասնաւորի կը կատարէին գիշեր ատեն հարկ եղած տեսչական հսկողութիւնը:

Աշակերտաց վերակացութեան գործը կը կատարէին Ընթացաւարտ-Օգնական Ուսուցիչք՝ 2 ական հոգի կարգաւ օրապահութիւն ընելով:

Վարժարանի հաշուապահութեան պաշտօնը կը կատարէր Մարտիրոս Գէնտիկեան:

Տնեսական մասակարարութեան գործերը կը տեսնէր Օգոստեան Ուսուցիչներէն Տ. Բրուտեան, որ կը գործադրէր նաեւ Բժշկի հրահանգները եւ Վարժարանիս գեղարանին մէջ կը պատրաստէր աշակերտաց համար հարկ եղած սովորական դեղերը: Տնտեսական գործերուն մէջ անոր կողմէն Ընթացաւարտ-Ուսուցիչներէն Գ. Ղոյնեան եւ Ե. Աւետիսեան:

Տնեսական կազմակերպութիւնը այս տարի կարեւոր փոփոխութիւն մը կրեց: Բարեյիշատակ Հիմնադրին իւր երեք Սաները նկատելով իբրեւ իւր զուակները եւ ոչ թէ իբրեւ վարձեալ մշակներ, այնպէս կամեցած էր որ փոխանակ նոցա բոլոր պիտոյքներուն համապատասխանող ամսական տրուելու, Վարժարանին տնտեսական մատակարարութենէն հոգացուին իրենց եւ իրենց ընտանեաց ինչ ինչ պէտքերը: Սակայն փորձով տեսնուեցաւ յետոյ թէ այս եղանակը խճող կերպարանք մը կուտար Վարժարանին տնտեսական մատակարարութեան եւ ուրիշ անյարմարութիւններ ունէր, ուստի Սան-Տեսաց երկար ատենէ ի վեր ունեցած փափաքին եւ Կտակակատարին յատուկ մէկ պաշտօնագրին տրամադրութեանց համաձայն Վարժարանէն զատուեցաւ նոցա տնտեսութիւնը:

Վարժարանը ներկայ ուսումնական տարւոյն հետ կը վերջացնէ իւր Առաջին մեսասնանաւեաց շրջանը, եւ կը պատրաստուի առաջիկայ ուսումնական տարեգլխէն մտնելու նոր շրջան մը, երբ պիտի սկսի գործադրուիլ Բարեյիշատակ Հիմնադրի Կտակի հիման վրայ Կտակակատարի կողմէ Վարժարանիս համար պատրաստուած Կանոնադիրը, որ այս տարւոյն Յուլիս ամսոյ 16 ին ընդունուեցաւ եւ վաւերացաւ Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան կողմէ:

Այդ Կանոնագրին համաձայն, որով կը սահմանուին Վարժարանիս հիմնական կանոնները եւ նորա Վարչութեան եղանակը, արդէն կազմուած է Վարիչ մարմիններէն առաջինը, այն է Կ. Պոչոյ խնամակալութիւնը, Նախագահութեամբ Ամեն. Սրբազան Պատրիարք Հօր եւ անգամակցութեամբ Մայրաքաղաքի ականաւոր ազգայիններէն 6 անձանց, որք են.

Էստեան	Յովհաննէս	Էֆէնտի
Կիւլպէնկեան	Պատրիկ	»
Մաքսուտ	Սիմոն	Պէյ
Նորատունկեան	Գաբրիէլ	Էֆէնտի
Նուրեան	Յովհաննէս	»
Ունճեան	Արիկ	»

Կտակի եւ Կանոնագրի տրամադրութիւններէն մին լինելով Վարժարանին գտնուած տեղւոյն վրայ եւս Հոգաբարձութիւն մը հաստատել Կեդրոնական Խնամակալութեան անմիջական հովոդութեան եւ Թեմակալ Առաջնորդին Նախագահութեան ներքեւ, Պատկառելի Խնամակալութիւնը՝ որ ըստ Կանոնագրի պաշտօն ունի այդ մարմնոյ ընտրութեան եղանակը որոշելու, այս անգամուան համար այնպէս որոշեց որ տեղւոյս Գեր. Պատր. Փոխանորդ Հայրը եւ Վարժարանիս Տեսչութիւնն ի միասին Կարնեցի վեց արժանաւոր անձերէ բաղկացեալ ընտրելեաց ցանկ մը պատրաստեն, որպէս զի նոցանէ Յը բուն անդամ եւ միւս Յը նոցա փոխանորդ որոշուին Խնամակալութեան կողմէ՝ ըստ Կանոնագրի:

Պատկ. Խնամակալութեան այս հրահանգին համաձայն Գեր. Պատր. Փոխանորդ Սրբազանը եւ Վարժարանիս Տեսչութիւնը այս տարւոյն Օգոստոս ամսոյ 3 ին Ազգային Արքեպիսկոպոսարանի մէջ նիստ կազմելով, Տեղական Հոգաբարձութեան անդամակցութեան համար միաձայնութեամբ իբրեւ ընտրելի որոշեցին հետեւալ 6 արժանաւոր արձիւնքը.

Խարաճեան	Դանիէլ	Էֆէնտի
Խէրպէկեան	Զաքար	»
Համամճեան	Յակոբ	»
Ղայթանճեան	Մկրտիչ	»
Տէր Ազարեան	Կարապետ	»
Տիգրանեան	Յակոբ	»

Կանոնագիրը կը տրամադրէ իբրեւ երրորդ եւ չորրորդ վարիչ մարմիններ Վարժարանի Վերահետույն եւ Ուսուցչական Մասնաժողովը Վերատեսչի ատենապետութեամբ: Այդ Մասնաժողովը

պիտի կազմուի առաջիկայ ուսումնական տարեգլխին, իսկ վերատեսչութիւնը այսուհետեւ եւս պիտի վարեն Հոգեւոյն Հիմնադրի երեք Սանունը այն կարգադրութեանց համաձայն, զորս Կտակակառարն ըրած է իւր 1891 Յունվար 31 թուական երկու պաշտօնագրերով: Սան-Տենույֆ Կտակի եւ Կանոնագրի տրամադրութեանց համաձայն ցկեանս անդամ են նաեւ Տեղական Հոգաբարձութեան, եւ այսուհետեւ եւս առաջուան եռանդով պիտի շարունակեն իրենց պաշտօնը ի միսիթարութիւն հոգւոյ իրենց բազմերախտ, ամենասիրելի Բարեբարին, որու բարենպաստակ հաստատութեան առաջին մշակները լինելու թանկագին բաղձն ունեցած են:

Երջանիկ կը համարի ինքզինք վարժարանս, երբ տուեալ պարագաներու բերմամբ քիչ շատ անխուսափելի փորձութիւններ կրելէ յետոյ՝ վերջապէս կստանայ տարիներու լուրջ մտածմանց արդիւնք եզոզ ընտիր կազմակերպութիւն մը, որ յարատեւ կենաց երաշխիքը կընծայէ իրեն, եւ երբ կը խորհի թէ իւր այս բոլոր յաջողութիւնը, նոյն իսկ իւր գոյութիւնը, կը պարտի այն հզօր պաշտպանութեան, զոր ուսմանց եւ արհեստներու զարգացման ամենակարեւոր գործին միշտ կը նուիրէ երկրիս Լուսամիտ Ինքնակալ Օգոստապիառ Սուրբան Ապս-Խը-Համիս Բ. Կայսրը, ջերմ երախտագիտական զգացումներով լցուած կը մտղթէ, որ երկինք արեւշատութիւն պարգեւէ նորին Կայսերական վեհափառութեան՝ յօգուտ եւ ի բարօրութիւն Իւր Պետութեան հաւատարիմ հպատակներուն:

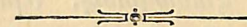
Անդամ Տեսչութեան

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՍԱՐԳԻՍ ՍՈՂԻԿԵԱՆ

Կարին, 1892 Օգոստոս 31

ԱՇԱԿԵՐՏՔ 1891 — 1892 ՈՒՍՈՒՄՆ.ՏԱՐՈՒԱՆ

ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆ

Ա. Թոռակաւորք

1. Պէրպէրեան Կարապետ, Արաբկիր
2. Պօղոյեան Նազարէթ, Կարին
3. Զիքեան Տիգրան, Եօզկատ
4. Թիւթէեան Միհրան, Մալաթիա
5. Թօփալեան Արտաշէս, Կ. Պօլիս
6. Թօփալեան Տիգրան, »
7. Խպէյեան Երուանդ, Կարին
8. Խէրպէկեան Բաղարատ, »
9. Ծատուրեան Վաղարշակ, Բաքերդ
10. Կարապետեան Նշան, Սեբաստիա
11. Դալիանեան Միքայէլ, Եօզկատ
12. Գուռմճեան Թորոս, Տիգրանակերտ
13. Հանէսեան Արմենակ, Կարին
14. Հանէսեան Բիւզանդ, »
15. Հէյրանեան Արմենակ, Տիվրիկ
16. Դուկասեան Հրաչեայ, Շապին Բարահիսար
17. Զննողեան Արտէն, Կեսարիա
18. Զննողեան Գէորգ, Լէնկիւրիւ
19. Պալասանեան Պարոյր, Կարին
20. Վարդապետեան Արտաշէս, Երիզա
21. Վարդապետեան Վարդան, »
22. Տէր Գրիգորեան Խոսրով, Ալին

Բ. Զրիավարժ

23. Թօխանեան Թադէոս, Կարին
24. Կիւրոյեան Արմենակ, Կարին

25. Մէղպուրեան Յովհաննէս, Կ. Պօլիս
26. Նահապետեան Սրապիոն, Կարին
27. Պօղոսեան Համաղասայ, Ալաշկերտ
28. Սիրքէլեան Արամ, Տիգրանակերտ

ԵՐՐՈՐԴ ԴԱՍԱՐԱՆ

Ա. Թոռակաւորք

1. Աճէմեան Աբրահամ, Արապկեր
2. Արշարունի Երուանդ, Կ. Պօլիս
3. Պալլարեան Արամ, Կարին
4. Պաքալեան Եղիա, Սաբաստիա
5. Կիւլպէնկեան Գառնիկ, Կեսարիա
6. Դանիէլեան Հայկ, Երիզա
7. Եկաւեան Բարթող, Արաբկեր
8. Եկաւեան Վահան, »
9. Թէլլալեան Յովհաննէս, Կեսարիա
10. Թօքաթլեան Երուանդ, Սամսոն
11. Խէրպէկեան Մարտիրոս, Կարին
12. Գարակիլլեան Փայլակ, Կարս
13. Գույումճեան Միսաք, Կեսարիա
14. Գույումճեան Նշան, Խարբերդ
15. Գոշունեան Տիգրան, Կիւրին
16. Հիւսիսեան Երուանդ, Շապին Բարահիսար
17. Միսաքեան Հրանտ, Խարբերդ
18. Մուրատեան Արտաշէս, Սամսոն
19. Մուրատեան Վահան, »
20. Մարեան Արմենակ, »
21. Յակոբեան Արտաշէս, Եօզղատ
22. Շահինեան Արամ, Կարին
23. Շահինեան Մկրտիչ, Սաբաստիա
24. Պարսամեան Գրիգոր, Չարչամպա
25. Սահաթճեան Մկրտիչ, Կարին
26. Քէչիլեան Յակոբ, Մարզուան

Բ. Զրիավարժ

27. Զրաղացպանեան Եղիշէ, Վան

ԶՈՐՐՈՐԴ ԴԱՍԱՐԱՆ

Ա. Թոռակաւորք

1. Արազիլեան Ստեփան, Սաբաստիա
2. Պալախեան Գրիգոր, Եւդոկիա
3. Տրմիեան Պետրոս, Կարին
4. Զաքարեան Վահրամ, »
5. Լեփեան Ռաբէն, Երիզա
6. Խաչեան Միսաք, Տրապիզոն
7. Խօշմաթեան Տիգրան, Քղի
8. Գույումճեան Ղուկաս, Խարբերդ
9. Գօլանճեան Պետրոս, Արաբկեր
10. Հանէսեան Յովհաննէս, Կարին
11. Մանուկեան Վահան, Էնկիւրիւ
12. Մարկոսեան Միհրան, Շապին Բարահիսար
13. Մարանեան Զաքար, Կիւրին
14. Շահինեան Վահան, Կարին
15. Շիշմանեան Յակոբ, Երիզա
16. Զիւրթեան Խոսրով, Արաբկեր
17. Պանիրեան Ռաբէն, Վան
18. Սիւրմէնեան Գիսակ, Երիզա
19. Փաշաճեան Վարդան, Տրապիզոն
20. Ֆէթվաճեան Միսաք, »

Բ. Զրիավարժ

21. Պազիրկեանեան Մկրտիչ, Կարին
22. Կիւլպէնկեան Մկրտիչ, »
23. Տէր Սահակեան Մարտիրոս, Սամսոն

ՀԻՆ ԳԵՐՈՐԴ ԴԱՍԱՐԱՆ

Ա. Թոռակաւորք

1. Անդրէասեան Հրանտ, Օրատ
2. Արապեան Յարութիւն, Կիւրին
3. Պարպեան Սեդրոս, Սեբաստիա
4. Դանիէլեան Դերենիկ, Երիզա
5. Թաթիկեան Արամ, »
6. Խաչեան Միհրան, Կարին
7. Խաչեան Մանուկ, Տրապիզոն
8. Գարակիւլեան Աղէքսանդր, Կարս
9. Գույումճեան Խորոզ, Տիգրանակերտ
10. Հանէսեան Վահան, Կարին
11. Հէյրանեան Դէորդ, Տիվրիկ
12. Հէյրանեան Թորոս, »
13. Ճանճիկեան Սարգիս, Արաբկիր
14. Մարանեան Վարդապետ, Կիւրին
15. Միսաքեան Յարութիւն, Խարբերդ
16. Նաճարեան Վահան, Կարին
17. Պատուսեան Ռուբէն, Շապին Գարահիսար
18. Սողոմոնեան Սուքիաս, Մարտ
19. Տէր Պողոսեան Մանուէլ, Վան

Բ. Զրիավարժք

20. Արծրունեան Արամ, Կարին
21. Զարրգեան Յովհաննէս, Էնկիւրիւ
22. Զուխանեան Տիգրան, Կարին
23. Սարաֆեան Ռուբէն, »
24. Տէր Յարութիւնեան Բարունակ, Վան
25. Օհանեան Հրաչեայ, Պանարմա

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ԴԱՍԱՐԱՆ

Ա. Թոռակաւորք

1. Պոյաճեան Սարգիս, Թրիպոլի

2. Տէրպէտեան Մարտիրոս, Արաբկիր
3. Տէրպէտեան Յովհաննէս, »
4. Եկաւեան Կարապետ, Կարին
5. Դունտաքճեան Արմենակ, »
6. Ճանճիկեան Պետրոս, Արաբկիր
7. Մալխասեան Պողոս, Տրապիզոն
8. Յովասափեան Արշաիր, Կարին
9. Զալաքեան Տիգրան, Կիրասոն
10. Վարդապետեան Պետրոս, Երիզա
11. Տէր Աղարեան Սողոմոն, Կարին
12. Տիրացուեան Վահան, »
13. Փաշաճեան Երուանդ, Տրապիզոն
14. Ֆէթվաճեան Արամ, »
15. Ֆէթվաճեան Դրիգոր, »

Բ. Զրիավարժք

16. Արգարեան Յովհաննէս, Տրապիզոն
17. Աղապալեան Սիմոն, Կարին
18. Աստուրեան Նիկողոս, Հայէպ
19. Աստուրեան Զարար, Կիսկիմ
20. Թիւթիւնճեան Յարութիւն, Ամասիա
21. Խաչատուրեան Յակոբ, Տիգրանակերտ
22. Մանկրոզեան Սեդրաք, Տրապիզոն
23. Շէկոյեան Դրիգոր, Կարին
24. Տէր Միքայէլեան Դրիգոր, Արաբկիր

	ԵՐԵՐԵՆԱԲԵԹ						ԶՈՐԵՐԵՆԱԲԵԹ						ՆԻՆԳԵՆԱԲԵԹ						ՈՒՐԲԱԹ						ՇԱՐԱԹ							
	III	IV	V	VI	III	IV	V	VI	III	IV	V	VI	III	IV	V	VI	III	IV	V	VI	III	IV	V	VI	III	IV	V	VI	III	IV	V	VI
8-9	Հ	Ք	Տ	Գ	Գ	Տ	Գ	Գ	Հ	Ք	Տ	Գ	Գ	Տ	Գ	Գ	Հ	Ք	Տ	Գ	Գ	Տ	Գ	Գ	Հ	Ք	Տ	Գ	Գ	Տ	Գ	
9-10	Ք	Հ	Տ	Տ	Ք	Հ	Տ	Տ	Ք	Հ	Տ	Տ	Ք	Հ	Տ	Տ	Ք	Հ	Տ	Տ	Ք	Հ	Տ	Տ	Ք	Հ	Տ	Տ	Ք	Հ	Տ	
10-11	Պ	Ք	Ս	Ք	Պ	Ք	Ս	Ք	Պ	Ք	Ս	Ք	Պ	Ք	Ս	Ք	Պ	Ք	Ս	Ք	Պ	Ք	Ս	Ք	Պ	Ք	Ս	Ք	Պ	Ք	Ս	
11-12	Տ	Ս	Ք	Ք	Տ	Ս	Ք	Ք	Տ	Ս	Ք	Ք	Տ	Ս	Ք	Ք	Տ	Ս	Ք	Ք	Տ	Ս	Ք	Ք	Տ	Ս	Ք	Ք	Տ	Ս	Ք	
2-3	Գ	Տ	Ք	Ք	Գ	Տ	Ք	Ք	Գ	Տ	Ք	Ք	Գ	Տ	Ք	Ք	Գ	Տ	Ք	Ք	Գ	Տ	Ք	Ք	Գ	Տ	Ք	Ք	Գ	Տ	Ք	
3-4	Ս	Ք	Տ	Տ	Ս	Ք	Տ	Տ	Ս	Ք	Տ	Տ	Ս	Ք	Տ	Տ	Ս	Ք	Տ	Տ	Ս	Ք	Տ	Տ	Ս	Ք	Տ	Տ	Ս	Ք	Տ	
4-5	—	Ք	—	Ք	—	Ք	—	Ք	—	Ք	—	Ք	—	Ք	—	Ք	—	Ք	—	Ք	—	Ք	—	Ք	—	Ք	—	Ք	—	Ք	—	
6-7	—	Ք	—	Ք	—	Ք	—	Ք	—	Ք	—	Ք	—	Ք	—	Ք	—	Ք	—	Ք	—	Ք	—	Ք	—	Ք	—	Ք	—	Ք	—	
7-8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	

Ծանոթութիւն. — Կր = Կրօն, Եպ = Եկեղեց. պատմութիւն, Պ = Պատմութիւն, Ա = Աշխարհագրութիւն, Բ = Բնագիտութիւն, Տբ = Տարաբնութիւն, Բբ = Բնաբանութիւն, Հա = Հայերէն աշխարհագր., Հգ = Հայերէն գրաբար, Տ = Տանկերէն, Գ = Գաղղիերէն, ԳԲ = Գերմաներէն, թ = Թուրքական, Գն = Գրականութիւն, ԵՂ = Եկեղեցականութիւն, Ե = Երգ, Գր = Գրագրութիւն, Գծ = Գծագրութիւն, Մ = Մարմնագր., Գ = Գաւառագր., Զ = Զուրկ, ԿՀ = Կոպղարարութիւն, Հիւսնութիւն :

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

Սանասարեան Վարժարանին Կարնոյ

1892—93 ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԻ

Սանասարեան Վարժարանը իւր երկոտասաներորդ տարին սկսաւ աննպաստ պարագաներու ներքեւ : Սահմանակից երկիրներուն մէջ ժամանակէ մը ի վեր ճարակող Հնտախտը (cholera) 92 ի ամրան վերջերը քայլ առ քայլ մօտեցեր Կարնոյ նահանգին և Օգոստոսի վերջերը արդէն սկսած էր երեւնալ քաղաքին շրջակայ գիւղերէն ոմանց մէջ : Նոյն տարու 91—92 ուսումնական տարուան այդ վերջին օրերունմէջ Վարժարանիս Տեսուչը և Ուսուցիչը, որք ըստ սովորութեան ամառնային արձակուրդի առթիւ աշակերտաց հետ տակաւին կը գտնուէին ի Սրտաձոր, ծանր մտահոգութեամբ կը դիտէին չարաշուք հիւրին գալուստը ճիշդ այն միջոցին, երբ ուսումնական տարեգլուխն ևս կուգար կը հասնէր, և այսպէս սովորականէն շատ ու շատ դժուար կերպիւ հրաժեշտ տալով Ամարաստանի օգտակար օգին ու ջրին և կանաչ մարգերուն՝ քաղաք վերադարձան վերսկսելու ուսմանց ընթացքը և միևնոյն ժամանակ մօտէն դիմագրաւելու սպառնացող աղէտին, որ կսկսէր ինքզինք զգալի ընել քաղաքին այս ու այն կողմի :

Տեղւոյս այդ համաճարակի ահաբեկիչ լուրերը շուտով տարածուեցան երկրին ամեն կողմերը, և այն ազդեցութիւնը ունեցան որ Սեպտեմբերի սկիզբները ո՛չ արձակուրդի առթիւ հայրենիք գնացող աշակերտաց վերադարձին, ո՛չ ալ նոր ծանուցուած աշակերտաց

գալստեան նշաններ երեւցան : Սակայն որովհետեւ այդ միջոցին պատահած դէպքերը շատ ցանցաւ էին և նոյն ամսոյ 14 ին , ըստ յայտարարութեան տեղւոյ , քարանթինայի տեսուչ Տօթթօր Գութի, երկուօրէ ի վեր ոչ մի դէպք տեղի ունեցած չէր քաղաքիս մէջ , Տեսչութիւնս՝ ի նկատ առնելով ձմեռան մատալուս գալուստը , որով աշակերտաց ճանապարհորդութիւնը խիստ պիտի դժուարանար , այդ օրը փութաց հեռագրել բացակայ եղող աշակերտաց ծնողներուն , որպէս զի առանց ուշացնելու ուղարկեն իրենց տղայքը : Մայրաքաղաքի աղ-գային լրագրաց միջոցաւ ևս ծանուցուեցաւ թէ՝ քաղաքիս առողջական վիճակը գոհացուցիչ է և թէ Վարժարանիս դասերը պիտի սկսին Սեպտեմբերի 24 ին : Դժբաղդաբար յաջորդ օրն իսկ հնաախտի դէպքերը վերական քաղաքիս մէջ և սրտաբեկ պատասխան մը տուին այս յայտարարութեանց :

Սեպտեմբերի վերջերը երթալով կը սաստկանար հնաախտը քաղաքիս և չընակայից մէջ , աշակերտաց գալիք ճանապարհներուն վրայ վարակեալ տեղերը կը շատնային և քարանթինաները կաւելնային . միւս կողմէն ալ ձմեռը կ'սկսէր ինքզինք զգալի ընել . այս վիճակին մէջ ծնողաց մեծ մասը բոլորովին ետ կ'ստեցան իրենց տղայքը ուղարկելու մտադրութենէն : Վարժարանիս մէջ մնացող դասեցի աշակերտաց ծնողներուն կողմէ ևս հեռագիր հեռագրի վրայ կուգար , որով կը հարցուէր թէ տիրող հիւանդութեան պատճառաւ աշակերտը չպիտի ցրուին . ոմանք ալ պարզապէս ետ կուգէին իրենց տղայքը : Սակայն Տեսչութիւնը մէկ կողմէ քաջալերուելով քարանթինայի Տեսչէն որ կը յայտարարէր թէ կարելի էր Վարժարանս իւր մեկուսացեալ առողջ գիւրքին և իւր ընտիր ջրին շնորհիւ , ինչպէս նաև հարկ եղած զգուշական միջոցներու գործադրութեամբ զերծ պահել աղէտէն , միւս կողմէ նկատելով որ աշակերտք Վարժարանիս յարկին ներքեւ անհամեմատ աւելի ապահով վիճակ ունէին քան արձակուելու պարագային մէջ , երբ ճանապարհին պիտի անցնէին վարակեալ տեղերէ և պիտի ենթարկուէին մաքրանոցներու նեղութեանց , նամակներով ու հեռագիրներով ապահովցուց այն ծնողները , որոնց զաւակները կը գտնուէին Վարժարանիս մէջ , և բաւականա-նալով ներկայ աշակերտներով՝ Սեպտեմբերի 28 ին սկսաւ ուսմանց ընթացքը Տեղեկագրիս վերջը գրուած Դատաւոյցին համաձայն :

Որովհետեւ սոյն ուսումնական տարուան համար ծանուցուած 20 ի չափ թոշակաւոր աշակերտներէն միայն 4ը կըլցին դալ , անհնար եղաւ նախապահարարական դատարան կազմել , և բնականաբար չառնուեցաւ նաև այս տարուան համար ի նկատ առնուած նոր ճրի-աւարժ աշակերտներու որոշեալ թիւը : Յիշեալ նորեկ 4 թոշակա-ւորներէն 2ը , ինչպէս նաև նորեկ ճրիաւարժ մը , նախակրթական ուսմանց մէջ բաւական պատրաստութիւն ունենալով , զետեղուեցան ամենէն ստորին դասարանին , այն է Առաջինին մէջ , իսկ միւս 2 թո-շակաւորները Առաջին դասարանի համար հարկ եղած պատրաստու-թենէն բոլորովին զուրկ գտնուելով , ետ զրկուեցան իրենց ծնողներուն :

Նախորդ (91—92) ուսումնական տարուան վերջը աշակեր-տաց թիւն էր 124 : Գոյանէ պակսեցան 23 ընթացաւարտը , 2 հոգի արտաքսուեցան տարեկան քննութիւններէն յետոյ , ինչպէս որ յիշ-ուած է նախորդ տարուան Տեղեկագրին մէջ , 18 դասեցի աշակերտք չվերագարձան հնաախտին պատճառաւ , 3 տեղացի աշակերտք չեկան ընտանեկան պատճառներով . ընդամենը պակսեցան 46 հոգի և մնացին 78 : Սոցա վրայ աւելնալով վերոյիշեալ 3 նորեկ աշակերտ-ները՝ Վարժարանս այս տարի ունեցաւ , առանց հաշուելու միմիայն Արհեստական բաժնին հետեւող 1 գիշերօթիկ և 7 ցերեկօթիկ ա-շակերտները , ընդամենը 81 աշակերտ , ամենքն ալ գիշերօթիկ :

Վարժարանը այս տարի ունէր միայն 4 Դատարան , որոնք էին Առաջին , Զորքորդ , հինգերորդ և Վեցերորդ . աշակերտք անոնց մէջ զետեղուած էին հետեւեալ թիւերով .

Ա. Դատարան՝	20	թոշակ.	7	ճրիաւ.	միասին	27
Դ. »	21	»	2	»	»	23
Ե. »	10	»	4	»	»	14
Զ. »	11	»	6	»	»	17

Ընդամենը 62 թոշակաւոր 19 ճրիաւարժ միասին 81 :

Աշակերտաց Ծնողներուն քնակախաչրերը կը ներկայանային հետեւեալ թիւերով.

	Թ Ո Շ Ա Վ .	Ձ Ր Ի Ա Վ Ա Ր Ժ
Կարին	14	7
Սեբաստիա	5	—
Երզնկա	5	—
Արաբկիր	4	1
Սամսոն	4	1
Խարբերդ	4	—
Կ. Պոլիս	3	1
Կեսարիա	3	—
Եօզղատ	3	—
Տիվրիկ	3	—
Բաբերդ	2	1
Էնկիւրի	2	1
Եւդոկիա	1	2
Տրապիզոն	2	—
Շապին Գարահիսար	2	—
Վան	—	2
Կիւրին	1	—
Ակն	1	—
Մալաթիա	1	—
Չարչամբա	1	—
Մարզուան	1	—
Տիարպէքիւր	—	1
Ալաշկերտ	—	1
Պանսրմա	—	1

Ուսուցչական մարմինը այս տարի ենթարկուեցաւ երկու ծանր կորուստներու: Հայերէն լեզուի ու զրականութեան երկու ուսուցիչներէն մին՝ Ա. Խաչատրեան, որ 7 տարիէ ի վեր անձնուէր եռանդով ու մեծ յաջողութեամբ կը գործէր Վարժարանիս մէջ, տեսնելով

որ այս տարի նախապատրաստական դասարանի չկազմուելուն պատճառաւ իրեն կը մնային միայն շաբաթական 6 դաս բարձրագոյն դասարանի մէջ, ուղեց առիթէն օգուտ քաղելով դոհայում տալ այն բուն փափաքին, զոր տարիներէ ի վեր կը տածէր Գերմանիա երթալու եւ իւր բանասիրական ուսումները կատարելագործելու. ուստի ուսումնական տարուան սկիզբները տուաւ իւր հրաժարականը, զոր Տեսչութիւնս պարտաւորեալ ընդունեց՝ նորա թողած դասերը յանձնելով միւս հայերէնի ուսուցիչ Կ. Մկրտչեանին, որ այդ բարդմամբ կունենար ընդ ամենը շաբաթական միայն 16 դաս: Սակայն, աւանդ, չարաշուք զուգահիշութեամբ մը Վարժարանս անսկիւններէ կերպիւ զրկուեցաւ նաեւ սոյն պաշտօնեայէն:

Հոկտեմբերի 31 ին իւր մահկանացուն կնքեց Կ. Մկրտչեան՝ զոհ երթալով 2 ամսէ ի վեր քաղաքիս մէջ ճարակող հնտախօտին, որ սոյն ամսոյ վերջերը մարելու վրայ էր եւ իւր օրհասական կատաղութեամբ անողորմաբար խլեց տարաւ այդ ընտիր ուսուցիչը իւր երասնամեայ առողջ հասակին մէջ: Հոկտեմբեր 27ին տուաւ նա իւր վերջին դասը, յաջորդ օրը մտաւ անկողին եւ այլ եւս չելաւ:

Թաղումը տեղի ունեցաւ անշուք կերպիւ, ինչպէս էին հնտախօտի օրերուն մէջ պատահած բոլոր թաղումները: Գեր. Պատր. Փոխանորդ Սրբազան Հայրը եւ քանի մը քահանայք կատարեցին եւ կեղեցական արարողութիւնները: Ներկայ էին վարժարանիս համայն ուսուցիչը, կարներնակ ընթացաւարտք եւ բարեկամներու ու ծանօթներու բաւական ստուար խումբ մը: Մարմինը ամփոփուեցաւ Ազգային գերեզմանատան մէջ Վարժարանիս վաղեմի ուսուցիչ ողբացեալ Պօղոս Դելփեանի շիրմին քով:

Մշոյ Զիյարէթ գիւղէն էր Կ. Մկրտչեան եւ իւր ուսմանց ընթացքը նշանաւոր յաջողութեամբ աւարտած էր Էջմիածնայ ձեմարանին մէջ: 1886-87 ուսումնական տարեգլխէն սկսեալ Հայերէն, երբեմն ալ ի հարկին այլ ուսումներ՝ կուսուցանէր Վարժարանիս մէջ եւ ստորին դասարանէն սկսելով հետզհետէ բարձրացած էր մէջն սոյն ուսումնական տարուան բարձրագոյն դասարանը:

Հանգուցեալը ունէր բանաստեղծական ձիրք եւ առհասարակ գրելու մեծ կարողութիւն: Իւր արտագրած թէ՛ ինքնուրոյն եւ թէ՛ թարգմանական բազմաթիւ արձակ եւ ոտանաւոր գրութիւններուն մէջ

նշանաւոր են յատկապէս իւր աշակերտաց ուսման համար յօրինած գողտրիկ ոտանաւորները և Գերմանացի ականաւոր մանկավարժ Կէհլի հետեւողութեամբ Հայերէն լեզուի ուսուցման համար աշխատասիրած, միայն դժբաղդաբար կիսատ թողած ուղեցոյցները : Վարժարանիս տօներն ու երեկոյթները, Արտաձորի վրանական կեանքը, Կարնոյ ձմեռն ու չմկութիւնը, Եփրատն և իւր ակունքը (Խաչափայտը), դաշտերն ու լեռները, ձորերն ու հովիտները, ներշնչած են իրեն շատ մը սահուն ոտանաւորներ և կենդանի ու վառվռուն նկարագրականներ, որոնցմէ մէկ քանին ատեն ատեն երեւնալով լրացրաց, մասնաւորապէս «Արեւելի» ի մէջ՝ զմայլմամբ կը կարգացուէին : Լուսահոգի Սանասարեանը իւր մահուանէն կարճ ժամանակ առաջ Գաղղիոյ Նիս քաղաքը գտնուած ատեն կարդալով այդ նկարագրական յօդուածներէն մին, որ կը վերաբերէր Վարժարանիս Ամարաստանի կեանքին, այնչափ գոհունակութիւն և ուրախութիւն զգացած էր, որ ձիթենիէ շինուած ընտիր կաղամար մը իւր սարքով նուէր ուղարկեց հեղինակին : Այդ կաղամարը յետոյ հանգուցեալ Մկրտչեանի ժառանգներուն կողմէ նուէր թողուեցաւ Վարժարանիս, որ իւր թանգարանին մէջ կը պահէ զայն այժմ :

Այսպէս ուրեմն Սանասարեան հաստատութիւնը, ցաւալի կորուստ մը ըրաւ այդ երիտասարդ զրադէտ-ուսուցչին մահուամբ : Անմուռնալի պիտի մնայ նա իւր երախտագէտ սաներուն համար, որոնք այնչափ կ'օգտուէին իւր եռանդէն ու կարողութենէն, և իւր սիրակցորդ պաշտօնակիցներուն համար, որոնք զրկուեցան անխոնջ աշխատակցէ մը : Հանգիստ իւր ունեւայ :

Ա. Խաչատրեանի մեկնման և Կ. Մկրտչեանի մահուան պատճառաւ Վարժարանիս 3 բարձր դասարանները մինչև ուսումնական տարուան վերջը զուրկ մնացին Հայերէն լեզուի ուսուցչէ : Վարչութիւնը ամբողջ տարին մեծ ջանքեր ըրաւ այդ ուսման համար յարմարաւոր անձ մը գտնելու, սակայն համաձայնակ հիշանդոթեան պարագաներուն քերովմաք և առհասարակ հրապարակին վրայ տրամադրելի լաւ Հայկաբան ուսուցչաց պակասութեան պատճառաւ իւր ջանքերն ասպարդիւն մնացին սոյն տարուան համար :

Վարժարանս իւր երկրորդասանամեայ գոյութեան ընթացքին մէջ այս առաջին անգամն էր որ բացառիկ ազէտի մը բերմամբ ու-

սուցչի մասին այսպիսի չփոթութեան մէջ ընկաւ . կը յուսանք թէ այս մասին ծնողք ներողամիտ կը լինին : Հարկ է սակայն յաւելուլ թէ Վարժարանի մը մէջ, ուր ի սկզբանէ անտի Հայերէն լեզուն մասնաւոր հոգածութեան առարկայ եղած է, ուր ամեն առարկայք, բաց ի բարձր դասարաններու օտար լեզուներէն, կաւանդուին Հայերէն լեզուով, և ուր նոյն իսկ կրօնական և պատմական ուսմանց վերաբերեալ դասերուն մէջ զբաղանութենէ շատ հատուածներ կը կարգացուին կամ կը մշակուին, միակ տարուան մը մէջ յատուկ Հայկաբանի մը պակասութիւնը չէր կրնար այնչափ վնաս պատճառել աշակերտաց, որչափ գուցէ կարծուի ոմանց կողմէ :

Միւս ուսուցիչներէն ուսումնական տարուան վերջը Վարժարանս թողին հետեւեալները .

Ռ. Վիկտուէ,	Ուսուցիչ Գաղղիերէնի 3 տարիէ ի վեր,			
Յ. Տիրասուրեան,	Օգնական. Ուսուցիչ	2	»	»
Գ. Շէհլէմեան,	»	2	»	»
Յ. Թիւրքիւնեան,	»	1	»	»

Ամենքն եւս իրենց պաշտօնավարութեան ամբողջ ընթացքին մէջ ցոյց տուին խղճմտութիւն և յաջողութիւն : Ուրախութեամբ կը կը յիշենք մասնաւորապէս այն փայլուն յաջողակութիւնը, զոր Վարժարանիս ընթացաւարտներէն եղող վերջին 3 ը իրենց միւս ընկերներուն նման ցոյց տուին իրենց ուսուցչութեան փորձի տարիներուն մէջ, և տարակոյս չունինք թէ այն տեղերուն մէջ, ուր կերթան նոքա շարունակելու իրենց սկսած ուսուցչական պաշտօնը, կարող պիտի լինին շատ օգտակար ծառայութիւն մատուցանելու իբր դասատու : Նոյն յոյսն ու վստահութիւնը կը տածենք իրենց միւս այն ընկերներուն վրայ, որք արդէն իբրեւ ուսուցիչ կը գտնուին զանազան տեղեր :

Հրաժարող ուսուցչաց ցանկին մէջ կը յիշենք նաև Մարտիրոս Քենսիկեանը, որ թէև իւր պաշտօնավարութեան 6 տարիներուն վերջին երկուքին մէջ միայն քարտուղարութեամբ ու հաշուապահութեամբ կ'ընդադէր, սակայն 1888—89, 89—90 և 90—91 ուսումնա-

կան տարիներուն մէջ խղճմտութեամբ վարած է նաև Գեղազրութեան եւ Գծագրութեան ուսուցչի պաշտօնը:

Ուսուցիչ եւ իրենց աւանդած շաքարական դասերն էին.

Տ Ե Ս Ո Ւ Զ Ք

1. Աբովեան Գեորգ, Դ. ի, Ե. ի եւ Զ. ի մէջ 2 ական դաս Պատմութիւն եւ 2 ական Աշխարհագրութիւն, 2 կարգի մէջ 2 ական Զութակ, ընդամենը 16 դաս:

2. Մասաթեան Յովսէփ, Դ. ի, մէջ 3 Գերմաներէն, Ե. ի մէջ 1 Բնապատմութիւն, 2 Բնաբանութիւն եւ 2 Տարրաբանութիւնը, Զ. ի մէջ 1 Բնապատմութիւն, 2 Բնաբանութիւն, 2 Տարրաբանութիւն եւ 3 Գերմաներէն. ընդամենը 16 դաս:

3. Սողիկեան Սարգիս, Դ. ի մէջ 3 Կրօն, Ե. ի մէջ 3 Կրօն եւ 3 Գերմաներէն, Զ. ի մէջ 2 Կրօն, Դ. ի Ե. ի եւ Զ. ի մէջ (միացեալ) 1 Երգ, 2 կարգի մէջ 2 ական Դաշնակ. ընդամենը 16 դաս:

Գ Լ Խ Ա Ի Ո Ր Ո Ւ Ս Ո Ւ Ց Ի Զ Ք

4. Մկրտչեան Կորիւն (մինչև Հոկտ. 27), Դ. ի մէջ 2 Հայերէն Աշխարհաբար եւ 2 Հայերէն Գրաբար, Ե. ի մէջ 2 Հայերէն Աշխարհաբար եւ 3 Հայերէն Գրաբար, Զ. ի մէջ 2 Հայերէն Աշխարհաբար, 3 Հայերէն Գրաբար եւ 2 Եկեղ. Պատմութիւն. ընդամենը 16 դաս:

5. Մէհեմէտ Շիրքի Էփ. Դ. ի եւ Ե. ի մէջ 4 ական Տաճկերէն, Զ. ի մէջ 4 Տաճկերէն եւ 1 Օսմանեան Պատմութիւն. ընդամենը 13 դաս:

6. Ումիկեան Դաւիթ, Դ. ի մէջ 2 Թուաբանութիւն, 2 Գրահաշիւ եւ 2 Երկրաչափութիւն, Ե. ի եւ Զ. ի մէջ մէկ մէկ Թուաբանութիւն, 2 ական Գրահաշիւ եւ 2 ական Երկրաչափութիւն. ընդամենը 16 դաս:

7. Վիգորեո Ռիբար, Ա. ի մէջ 1 Գաղղիերէն, Դ. ի մէջ 3 Գաղղ. Ե. ի մէջ 4 Գաղղ. եւ Զ. ի մէջ 3 Գաղղ. ընդամենը 13 դաս:

Օ Գ Ն Ա Կ Ա Ն Ո Ւ Ս Ո Ւ Ց Ի Զ Ք

8. Բրուսեան Տիգրան, Ա. ի մէջ 4 Տաճկերէն:

9. Թիւրքիւնեան Յարութիւն, Ա. ի մէջ 3 Գաղղիերէն, 2 Գեղազրութիւն եւ 2 Գծագրութիւն, Դ. ի մէջ 1 Գաղղիերէն, ընդամենը 8 դաս:

10. Ղոյիւնեան Գրիգոր, Ա. ի մէջ 2 Երգ, 2 Զութակ, Դ. ի մէջ 1 Գծագրութիւն, 1 Գեղազրութիւն եւ 2 Երգ, Ե. ի մէջ 1 Գրծագրութիւն. ընդամենը 9 դաս:

11. Շէնլեմեան Գրիգոր, Ա. ի մէջ 2 Աշխարհագրութիւն եւ 4 Թուաբանութիւն. ընդամենը 6 դաս:

12. Տիրասուրեան Յարութիւն, Ա. ի մէջ 3 Կրօն, 4 Հայերէն Աշխարհաբար, 2 Հայերէն Գրաբար, 2 Պատմութիւն եւ 2 Բնագիտութիւն, Դ. ի մէջ 2 Բնագիտութիւն. ընդամենը 13 դաս:

Ա Ր Շ Ե Ս Տ Ա Ի Ո Ր Ո Ւ Ս Ո Ւ Ց Ի Զ Ք

13. Սէյլանեան Սուփաս, Արհեստապետ Հիւանութեան եւ

14. Սէփանեան Յակոբ, Արհեստապետ Կոպղարարութեան, գրեթէ ամբողջ օրը Արհեստանոցի մէջ կառավարող էին արհեստ սորվող կարգերուն:

Կ. Մկրտչեանի մահուամբ բաց մնացած չաբաթական 16 դասերէն 12 ը Նոյեմբերի 24 էն սկսեալ 4 ուսուցիչք կարողացան հետեւեալ կերպիւ բաժնել իրենց մէջ:

Յ. Մասաթեան, մէկ մէկ դաս Գերմաներէն Դ. ի եւ Զ. ի մէջ եւ 1 դաս Բնագիտութիւն Ե. ի մէջ:

Դ. Ումիկեան, մէկ մէկ դաս Թուաբանութիւն Դ. ի Ե. ի եւ Զ. ի մէջ:

Ռ. Վիգորեո, մէկ մէկ դաս Գաղղիերէն Դ. ի Ե. ի եւ Զ. ի մէջ:

Մ. Շիրքի Էփ. » » Տաճկերէն » » » » »

Տեսուչներէն երկուքը աշակերտաց վրայ յարատեւ եւ կատարեալ հսկողութիւն մը ի գործ դնել կարողանալու համար ըստ վաղեմի կարգադրութեան կը բնակէին Վարժարանը, մին՝ Հին շէնքին, եւ միւսը՝ Նոր շէնքին մէջ: Օգնական ուսուցիչք եւս, բաց ի Տ. Բրուսեանէն, կը բնակէին Վարժարանը, իսկ գլխաւոր Ուսուցիչք՝ գուրար:

Վարժարանին մէջ բնակող Օգնական Ուսուցիչը կը կատարէին նաեւ Վերակազմութեան պաշտօն՝ կարգաւ օրապահ լինելով:

Ուսուցիչը կանոնաւորապէս աւանդած են իրենց դասերը: Բացակայութիւնք իրենց բանաւոր պատճառներով հանդերձ, ինչպէս նաեւ տուած դասերուն տարեկան ընդհանուր գումարները կերեւնան հետեւեալ ցուցակէն.

ՈՒՍՈՒՑԻԶ	Ունէր	Աւելի տուաւ	Պակսեցաւ			Ընդ ամենը տուաւ
			Հիւանդութեան պատճառաւ	Վարժարանի գործի պատճ.	Անճնակաւ գործի պատճ.	
Աբուլեան Գ.	465	—	—	—	—	465
Մատթիւեան Յ. . . .	465	66	24	3	—	504
Սողիկեան Ս.	465	—	—	—	—	465
Մկրտչեան Կ. †	434	—	363	—	—	71
Շիւքրի Էֆէնտի	347	58	402	—	—	303
Ումիկեան Գ.	465	87	45	—	—	507
Վիգուրէօ Ռ.	380	78	36	—	7	445
Բրուտեան Տ.	443	—	—	—	—	443
Թիւթիւնճեան Յ. . . .	237	—	—	—	—	237
Ղոյինեան Գ.	258	—	—	—	—	258
Շէշլէմեան Գ.	470	—	—	—	—	470
Տիրատուրեան Յ. . . .	450	—	—	—	—	450
Գումար	4249	289	570	3	7	3958

Պատրաստիչ ուսումները իւրաքանչիւր դասարանի վրայ բաշխուած էին հետեւեալ կերպիւ:

ԴԱՍԱՐԱՆ	Կրօն	Եկեղ. Պատմութիւն	Հայերէն Աշխարհագր.	Հայերէն Գրարար	Տաճկերէն	Փարսիերէն	Գերմաներէն	Պատմութիւն	Աշխարհագրութիւն	Բնապատմութիւն	Տարրաբանութիւն	Բնաբանութիւն	Քուար. եւ Տօմարակ.	Գրանաշիւ	Ներկայագիտութիւն	Գեղագրութիւն	Գծադրութիւն	Ներգ	Գումար
Ա.	3	—	4	2	4	4	—	2	2	2	—	—	4	—	2	2	2	2	33
Դ.	3	—	2	3	4	4	3	2	2	2	—	—	2	2	2	1	1	2	35
Ե.	3	—	2	3	4	4	3	2	2	1	2	2	1	2	2	—	1	1	35
Զ.	2	2	2	2	5	5	3	2	2	1	2	2	1	2	2	—	—	1	36
	11	2	10	10	17	17	9	8	8	6	4	4	8	6	6	3	4	6	139

Միացմամբ կը նուազին 2

Կը մնան շաբաթական դաս 137

Վարժարանին ուսումնական բաժնին վերաբերեալ կառնաւոր ուսումներէն Անգղիերէնը այս տարի եւ չաւանդուեցաւ հարկ եղած թուով, փափաքողներ չը գտնուելուն համար:

Դաւենակի դասընթացքին կը հետեւէին 7 թոշակատու աշակերտներ, բաժնուած 2 կարգերու, որոնց տոտրինին մէջ կային 5 հոգի Ա. Դասարանէն, և բարձրագոյնին մէջ՝ 2 հոգի Դ. Դասարանէն:

Զուրթակի դասընթացքին կը հետեւէին 16 թոշակատու և 12 ձրիավար աշակերտներ, ընդամենը 28 հոգի, բաժնուած 3 կարգերու, որոնց Առաջինին (տոտրինին) մէջ կային 11 հոգի Ա. Դասարանէն, Ներկորդին մէջ՝ 7 հոգի, 4 ը Դ. և 3 ը Ե. Դասարանէն, և Ներորդին մէջ՝ 10 հոգի, 4 ը Դ. 1 ը Ե. և 5 ը Զ. Դասարանէն:

Թէ՛ դաշնակաժողովուրդն և թէ՛ ջութակաժողովուրդն իւրաքանչիւր կարգը կառնէր շաբաթը 2՝ դաս, և կընէր օրը իբր 1 ժամ կըրթութիւն՝ ազատ և կամ սերտողութեան յատկացեալ ժամերուն մէջ :

Աշակերտաց գործածութեան յատկացեալ ձեռնարկները գրեթէ միեւնոյն գրքերն էին , որոնք յիշուած են նախորդ Տեղեկագրին մէջ :

Առաջին կիսամեկի քննութիւնք , որոնք ներքին էին, տեւեցին Փետրվար 23 էն մինչև 27 , ընդ ամենը 3 օր : Քննութիւնք դասարանական լինելով տեղի կունենային մի և նոյն ժամանակ բոլոր դասարաններուն մէջ , և պատրաստուած կարգացոյցին համաձայն սկսելով առաւօտեան ժամը 8, 10 ին ըստ Եւրոպացոյ՝ կը տեւէին մինչև կէս օր : Իւրաքանչիւր դասարանի մէջ ամեն օր 3 էն 4 դասերն իրարու ետեւէ կառնուէին 30 ական վայրկենի տեւողութեամբ եւ 10 ական վայրկենի ընդմիջմամբ :

Տարեկան հրապարակային քննութիւնք տեւեցին Յունիս 28 էն մինչև Յուլիս 3 , ընդամենը 6 օր : Պատրաստուած կարգացոյցին համաձայն , որմէ օրինակ մը ուրիշ անդամներու պէս վաւերացուած էր Վարժարանին մեծ դրան ներսի կողմը, ունկնդրել ուղող հասարակութեան համար , տեղի կունենային կէսօրէն առաջ , ըստ Եւրոպացոյ ժամը 7 1/2 էն մինչև 9 3/4 , և դասարանական լինելով՝ ամեն օր իւրաքանչիւր դասարան ընդհանրապէս կունենար 2 առարկայ , որոնք կը տեւէին մէկ մէկ ժամ , և 1 քառորդ ժամու ընդմիջմամբ կառնուէին իրարու ետեւէ :

Քննութեանց կ'ունկնդրէին ամեն օր տեղացի աշակերտաց ծնողք կամ խնամակար և հասարակութենէն բազմաթիւ անձինք : Քննութեանց ներկայ գտնուելու շնորհն բրին նաև Գեր. Պատր. Փոխանորդ Սրբազան Հայրը, Գաւառի Կրթական Ժողովի (Մէարիֆի) Ազն. Նախագահը , քաղաքային Իտատիլէի Ազն. Տնօրէնը , Վարժարանի Պատ. Հոգաբարձութիւնը և Գաւառական Վարչութեան Պատ. Ուսումնական Խորհուրդի անդամներէն ոմանք :

Քննութեանց վերջին ժամէն յետոյ , որու նիւթն էր ընթացաւոր դասարանի կրօնական ուսմանը , կրօնուսոյցը պարագային յարմար վերջաբանով մը Տեսչութեան և Ուսուցչական մարմնոյ կողմէ հրաժեշտ տուաւ ընթացաւորաներուն և վաղեց ուսումնական տարին : Յաջորդ օրը (Կիրակի) Եկեղեցւոյն մէջ Ս. Պատարագէն յետոյ ընթացաւորաբ ըստ սովորութեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել տուին լուսահոգի Հիմնադիր Բարերարին համար : Հանդիսագիր Պատրիարքական Փոխանորդ Սրբազանը արարողութենէն յետոյ դառնալով ընթացաւորաններուն , որոնք ատենանին մէջտեղ խմբուած էին սեւապատ սեղանին շուրջ , հայրական սրտաշարժ իրաւներ ուղղեց նոցա . յիշեցուց թէ այսուհետեւ իրենք են իրենց անձին տէրն ու պատասխանատուն , մինչդեռ մինչև ցարդ Վարժարանն էր որ այդ հոգը կը կրէր իրենց համար, ուրեմն պէտք է որ ամենայն մտադրութեամբ ու արթնութեամբ հսկեն այսուհետեւ կենաց մէջ իրենց ընելիք ամեն մէկ քայլին վրայ , պէտք է որ , ըսաւ , աշխարհի մրկածութիւնը ուղիւն ընել , ուր կերթան նետուելու , իրենց կենաց նաւուն համար իբրեւ փրկարար զեկ միշտ անեղծ ու անաղարտ պահեն իրենց ստացած կրօնական-բարոյական դաստիարակութիւնը . ապա օրհնեց զիրենք ու իրենց ծնողները , Հիմնադիր-Բարերարի յիշատակը , Վարժարանի Վարչական մարմիններն ու Ուսուցչական խումբը եւ պահպանելով վաղեց հանգէսը՝ աղօթիւք վստահ կենաց Օգոստոսիառ կայսեր :

Աշակերտք ամենքն ալ փոխեցին իրենց դասարանները , միայն թէ նոցանէ 13 հոգի թէ՛ տարուան ընթացքին մէջ և թէ՛ քրննութեանց միջոցին այս կամ այն ուսման մէջ տկար գտնուած լինելով՝ պատուէր ստացան արձակուրդի միջոցին յատկապէս պարապելու նոյն ուսումներով :

Այդ 13 աշակերտներէն 6 ը Ա. էն , 8 ը Դ. էն և 1 ը Ե. էն :

Իրենց ուսմանց ընթացքն աւարտեցին հետեւեալ 17 աշակերտք .

1. Արծնեան Արամ	Կարնեցի ,	Զրիավարժ
2. Պաքալեան Աղբոս	Սեւաստացի ,	Թոշակաւոր
3. Դանիէլեան Դերենիկ	Երզնկացի ,	»
4. Թաթիկեան Արամ	»	»
5. Խաչեան Մանուկ	Տրապիզոնցի ,	»
6. Հանէսեան Վահան	Կարնեցի ,	»
7. Հէյրանեան Գէորգ	Տիվրիկցի ,	»
8. Հէյրանեան Թորոս	»	»
9. Ճանճիկեան Սարգիս	Արաբկիրցի ,	»
10. Միսաքեան Յարութիւն	Խարբերդցի ,	»
11. Նաղարեան Վահան	Կարնեցի ,	»
12. Զարբլեան Յովհաննէս	Էնկիւրիւցի ,	Զրիավարժ
13. Զոխաճեան Տիգրան	Կարնեցի ,	»
14. Պատոսեան Ռուբէն	Շապին Գարահիսարցի	Թոշակաւոր
15. Սարաֆեան Ռուբէն	Կարնեցի ,	Զրիավարժ
16. Տ.Յարութիւնեան Բարունակ Վանցի ,	»	»
17. Օհանեան Հրաչեայ	Պանսրմացի ,	»

Վերոյիշեալ 6 ձրիավարժք իրենց բարոյական պարտաւորութեան համաձայն ուսուցչութեան պաշտօն պիտի կատարեն իրենց ծննդեան երկիրներուն մէջ կամ այլուր , և չենք տարակուսիր թէ իրենց երկցազոյն ընկերներուն պէս եռանդ ու յաջողակութիւն ցոյց պիտի տան այդ դժուարին , սակայն վսեմ պաշտօնին մէջ :

Արհեստանոցին մէջ կաւանդուէին Կողզարարութեան եւ Հիւսնութեան ճիւղերը ուսուցչաց ցանկին մէջ ասկէ առաջ յիշուած 2 Արհեստապետ-ուսուցչաց առաջնորդութեան ներքեւ :

Վարժարանի Ուսումնական բաժնին վերաբերեալ աշակերտներէն՝ Կոպղարարութեան ճիւղին կը հետեւէին 11 թոշակաւորներ , որոնց 3 ը Ա. Էն , 6 ը Դ. Էն և 2 ը Զ. Էն էին . իսկ Հիւսնութեան ճիւղին կը հետեւէին 8 թոշակաւոր և 2 ձրիավարժ աշակերտներ , ընդամենը 10 հոգի , որոնց 1 ը Ա. Էն , 1 ը Դ. Էն , 4 ը Ե. Էն և 4 ը

Զ. Էն էին : Թէ՛ Կողզարարները և թէ՛ Հիւսնները ամեն օր մէկ մէկ ժամ կը պարապէին Արհեստանոցին մէջ :

Արհեստանոց կը յաճախէին նաեւ 8 ի չափ բուն արհեստաւոր աշակերտներ , ամենքն ալ ձրիավարժ : Սնունդմէ մին դրսեցի լինելով արդէն 4 տարիէ ի վեր իբրեւ գիշերօթիկ կը գտնուի Վարժարանիս մէջ , միւսները տեղացի լինելով՝ ցերեկօթիկ էին : Այդ աշակերտները՝ որոնք իրենց նախնական ուսումը առած են ազգային Նախակրթարաններու մէջ , առանց մասնակցելու Վարժարանիս Ուսումնական բաժնի դասերուն՝ ամբողջ օրը կը պարապէին միմիայն Արհեստով , որու ընթացքը այդպիսեաց համար կը տեւէ սովորաբար 4 տարի : Յերեկօթիկ արհեստաւորները Վարժարանիս Վարչութեան և իրենց միջև եղած յատուկ կարգադրութեան մը համաձայն ի միջի այլոց կտտանային ձրի նախաճաշ ու ճաշ և իրենց շինած իրերուն զուտ շահին $\frac{1}{10}$ ին 25 ը :

Այս տարի ևս աշակերտք առ հասարակ մեծ յաջողակութիւն ցոյց տուին իրենց արհեստական պարապմանց մէջ . նոցա թէ՛ երկաթէ և թէ՛ փայտէ շինած աշխատանքները իրենց գեղեցկութեամբ ու ճշգրտութեամբ ուշադրութիւն կը գրառէին :

Վարժարանիս Գործաւսան մէջ , որ Արհեստանոցի մէկ մասը կը սեպուի , այս տարի եւս ձմրան ամիսներուն մէջ 10 ի չափ աշակերտք , որոնք ուրիշ կամաւոր ուսմանց (Երաժշտութեան կամ Արհեստի) դասերուն չէին մասնակցել , Օգնական-Ուսուցիչ Յ. Թիւթիւնճեանի առաջնորդութեամբ կազմեցին Մատենադարանիս և կամ աշակերտաց ամենօրեայ գործածութեան վերաբերեալ բազմաթիւ գրքեր :

Աւակերտաց վարքն ու բարքը ընդհանրապէս չափ գոհացուցիչ էր , միայն թէ այս տարի ևս գտնուեցան մէկ-երկու հասակաւոր աշակերտներ , որոնք քիչ մը կը դժուարացնէին իրենց դաստիարակութեան համար տարուած աշխատանքը : Դոքա ատեն ատեն գաղտադողի փորձեր կընէին կարգապահութեան կամ օրինապահութեան սահմաններուն մէջ չմտալու , և կը գտնուէին երբեմն այնպիսի վարմանց մէջ , որ չէր համապատասխանէր երախտագէտ աշակերտէ մը պահանջուած յատկութիւններուն : Տեսչութիւնը միւս ուսուցչաց ա-

ջակցութեամբ ամեն ջանք բրաւ զանոնք ուղղելու, և երբեմն խառնութիւն բանեցնելով, երբեմն հայրական ներողամտութեամբ վարուելով, յաջողեցաւ այդ մասին բաւական արդիւնք ձեռք բերել: Կը սիրենք յոստով թէ այդ աշակերտը աշխարհի գիտարին կեանքին մէջ, որ կը յաջորդէ իրենց դպրոցական սովեայ ժամանակին, զգացեալ սրտով պիտի յիշեն իրենց տրուած հայրական և եղբայրական անկեղծ խրատները, պիտի ջանան արժանաւոր կերպիւ բեղմնաւորել իրենց մատակարարուած անսողիւս դաստիարակութիւնը, և այդպէսով հեռուէն աւելի գոհունակութիւն ու մխիթարութիւն պիտի պատճառեն զիրենք միշտ սիրող դաստիարակներուն:

Երբ դպրոցական տեղեկագրի մը մէջ ակնարկութիւններ կը ներք մէկ երկու աշակերտաց ոչ գոհացուցիչ նկարագիրներու մասին և այսպէսով Վարժարանին կեանքը իւր ամեն երեւոյթներով կը պարզենք ընթերցողաց առջեւ, անկեղծութեան պարտք մը կատարած կը լինինք, սակայն չենք կարծեր թէ ասով խելահաս ծնողներուն և առհասարակ կրթութեան գիտարին գործէն հասկցող անձերուն իրաւունք տուած կը լինինք որ երեսն մեղադրեն Վարժարանս՝ յենելով այնպիսի պակասութեանց վրայ, որոնք աշակերտական կեանքէ անբաժան են՝ նոյն իսկ մանկավարժութեան որբան հանգիստացող քաղաքակիրթ երկիրներու ամենէն հռչակաւոր և ամենէն բարեկարգ Վարժարաններուն մէջ:

Այսպիսի կրթական Հաստատութիւն մը գիտարին կոչում մը ունի զանազան տեղերէ եկող, զանազան տեսակ ոչ միշտ փայլուն բնաւորութեանց ու միտմանց տէր եղող տղայք կրթելու և ազնուացնելու, սակայն ինչպէս ոչ մի նմանօրինակ Հաստատութիւն, այնպէս ալ սա չի կրնար հրաշք գործել և այնպէս ընել որ աշակերտական զանցառութիւններ ու յանձնարքներ բոլորովին անգոյ լինին իւր նուիրական յարկին ներքեւ: Ուրեմն ուղիղ դաստիարակութեան բոլորովին հակառակ վարուած կը լինի նա որ ուզէ այս կամ այն աշակերտի վատթարութիւնն վերադրել Վարժարանի տկարութեան: Վարժարանը այն ատեն միայն կրնար հրեշտակաց բնակարան լինել, երբ այն ժողովուրդը կամ ընկերութիւնը, որու զաւակները իրեն կը յանձնուին, զարմանալի բացառութիւն մը կազմելով աշխարհի բոլոր ազգերուն մէջ՝ բնաւ չունենար իր մէջ արմատացած յոռի ունակու-

թիւններ ու հիւանդութիւններ, որոնցմէ մատաղ սերունդը ամեն տեղ այնչափ կանուխէն ու այնչափ դիւրաւ կ'ազդուի, և որոնց դէմ ամենէն հնարքմանց մանկավարժութիւնն ու ամենէն անսողիւս դաստիարակութիւնն ալ կրնան երբեմն անզոր մնալ: Ի՞նչ մեղք ունի Սանասարեան Վարժարանը, երբ, օրինակի համար, գտնուեր են մէկ երկու աշակերտներ, որոնք իրենց ծնողաց տներուն մէջ ծխելու մասին ստացած վարժութիւնը փորձեր են գաղտագողի շարունակել նաեւ իրենց դպրոցական կեանքին մէջ, թէեւ, ինչպէս յայտնի է, ի սկզբանէ անտի այդ մասին ոչ միայն խիստ հսկողութիւն կը լինի Վարժարանիս մէջ, այլ նաեւ Տեսուչը և գրեթէ բոլոր ուսուցիչք՝ ինչպէս ուրիշ կէտերու՝ այնպէս ալ ազոր մէջ խրատներուն միացնելով գործնական օրինակը, իրենց պաշտօնավարութեան առաջին օրէն սկսեալ բոլորովին հրաժարեր են ծխելէ: Երբ նոյն իսկ դաստիարակութեան ամենէն հզօր միջոցներէն մին, ուսուցչաց անձնական բարի օրինակը, երբեմն այս կամ այն աշակերտին վրայ չազդեր պէտք եղածին պէս, յայտնի է թէ չարիքին շարժառիթը Վարժարանական միջնորդէն դուրս պէտք է փնտռել:

Հարկ չկայ ըսելու թէ այս Վարժարանը իբրեւ դաստիարակող կամ կրթող Հաստատութիւն միայն ուսմունք չի մատակարարեր, այլ կ'աշխատի մանկավարժութեան տուած ամեն միջոցներով ընտիր նկարագիր կազմել աշակերտին մէջ, և գոհութեամբ կը տեսնէ թէ իւր այդ ջանքերուն շնորհիւ աշակերտը առհասարակ գովելի վարքի տէր են, և ամեն ուսումնական տարի մատով ցոյց տրուելու չափ սակաւութիւ են նոյս մէջ այն երեւոյթները, որոնք կամ բոլորովին անուղղայ կը մնան կամ զգալի կերպիւ կը գիտարայնեն իրենց դաստիարակներուն աշխատանքը: Տարակոյս չկայ սակայն թէ ինչպէս առհասարակ կրթութեան ամբողջ գործը, այնպէս ալ աշակերտական այդպիսի անհարթ բնաւորութեանց ուղղութեան համար թափուած ճիգը կրնայ աւելի արդիւնաւոր լինել, եթէ բոլոր ծնողք և ընկերութիւնը ամեն պարագայի մէջ նուիրեն Վարժարանին իրենց բարոյական աջակցութիւնը: Վարժարանս, ինչպէս քաջ գիտեն զայն մօտէն ճանչցողները, իւր մատակարարած դաստիարակութեամբ միշտ կ'աշխատի ընկերութեան և մասնաւորապէս ծնողաց նկատմամբ յարգանաց և սիրոյ ոգի ներշնչել աշակերտներուն: Իրաւունք ունինք ուրեմն պա-

հանջելու որ ծնողք ու ընկերութիւնն ալ նոյն ընթացքը բռնեն Վարժարանին նկատմամբ, և միշտ բարձր ու պատկառելի պահեն նորա հեղինակութիւնը, առանց որոյ անհնար է ապաքէն արդիւնաւոր կերպիւ ներդրածել աշակերտին վրայ: Ո՛րչափ ալ զօրաւոր լինի Վարժարան մը, դարձեալ շատ ու շատ պէտք ունի այդ արտաքին օգնութեան, և միայն հայ վարժարանն ու հայ դաստիարակը չեն որ կը կարօտին անոր, այլ մեզմէ անհամեմատ աւելի զարգացած ազգերու վարժարաններն ու մանկավարժներն իսկ իրենց դպրոցական տեղեկագիրներուն և առհասարակ իրենց բերանացի ու գրաւոր կրթական տեսութիւններուն մէջ չեն դադարիր շեշտել և քարոզել այդ ծանրաւիշ պէտքը:

Այն ծնողաց և ընկերութեան այն անդամաց քով, որոնք իրենց ընկած բարոյական աջակցութիւնը լիովին կը մատուցանեն Վարժարանին, ցաւալի է տեսնել երբեմն այնպիսիները, որոնք իրենց սեպուհ պարտաւորութեան ճիշդ հակառակը կը գործեն՝ երբ միամտաբար կամ անհոգաբար առանց երբեք քաջութեամբ տեսակ տեսակ ձախող դատողութիւններ կընեն աշակերտաց առջեւ Վարժարանին կամ նորա պաշտօնէից նկատմամբ. ասկէ զատ զարմանալի դիւրահաւանութեամբ կանսան այն խօսքերուն, զորս գուցէ այս կամ այն ծոյլ, ապերախտ և բմբոստ աշակերտը իւր վատթարութիւնը ծածկելու կամ վիրաւորած սխալ փառասիրութիւնը դժայնելու համար կը ժայթքէ իւր մտաւորական ու բարոյական ծնողներուն դէմ: Այդ կերպ վարուող ծնողք և ընկերութեան անդամք ո՛չ ապաքէն ուղղակի կամ անուղղակի մատաղ սերունդին մէջ կը պաշտպանեն ու կը քաջալերեն պժգանաց արժանի ապերախտութիւնն ու անհաւաքանդութիւնը, և այսպէս իրենք իրենց ձեռքով կը զրկեն իրենց սրտի հատորներն ու ազգին յոյսերը մանկավարժական օրէնքներուն համապատասխանօլ կրթութեան մը բարերար ազդեցութենէն:

Աւակերտաց առողջական վիճակը, որ, ինչպէս ցոյց տուած ենք նախորդ Տեղեկագրին մէջ, առհասարակ փայլուն եղած է, այս տարի բնականաբար սովորականէն աւելի մեծ խնամոց ու հոգածութեան առարկայ դարձաւ՝ Օգոստոսի վերջերէն սկսեալ 3 ամսի չափ

քաղաքիս և շրջակայից մէջ տիրող հնտախտին պատճառաւ: Տեսչութիւնն ամեն կերպ զգուշական միջոցներ ձեռք առաւ աջակցութեամբ տեղւոյս քարանթիւնայի տեսուչ Տօթթէօր Գութի, որ ուսումնաւորաւ սկիզբէն պաշտօնական բժիշկ նշանակուեցաւ Վարժարանիս և ամեն օր կ'այցելէր աստ: Յատուկ ուշադրութիւն ընծայուեցաւ աշակերտաց սնունդին, միող ու բանջարեղէն վերցուած էին կերակուրներու ցանկէն, ճաշին ու ընթրիքին միայն բրնձեղէն կերակուր ու միս կը մատակարարուէր և առաւօտեան թէյէն զատ երեկոյին ևս թէյ կը արուէր: Սենեակները, մասնաւորապէս դասարաններն ու ննջարանը, յաճախ լուացուեցան և ծծումբի ու փենական թթուի միջոցաւ հակաանեխուեցան: Աշակերտաց քնոյ ժամերը շատցուեցան և պաշտպանները թեթեւ բռնուեցան: Գութի հետ յարաբերութիւնը ըստ կարելոյն սահմանափակուեցան և սովորական շրջադայութիւնը դադարեցան: Տեղի ունեցաւ նաեւ յոյժ կարեւոր անօրէնութիւն մը, որ ոչ միայն համաճարակի միջոցին օգտակար եղաւ, այլ նաեւ ամեն ժամանակուան համար Վարժարանին առողջապահիկ կարգադրութեանց շարքին մէջ նշանաւոր տեղ մը կը գրաւէ, այն է՝ Վարժարանիս շրջապատ դեռնին մէկ անկիւնը յատուկ փոռան մը շինութիւնը: Երկարամեայ փորձառութեամբ տեսնուած էր որ դուրսէն գնուած հացը երբեմն երբեմն չէր տնէնար պէտք եղած ընտիր սրակութիւնը և կը ներկայացնէր նաեւ ուրիշ անպատեհութիւններ, որոնք կսկսէին աւելի մեծ չափով զգալի դառնալ տարուանս համաճարակին և սովի մօտիկ վիճակ մը ներկայացնող աղութեան երեսէն: Այդ ամեն անյարմարութիւնք վերցան նորաչէն փոռին միջոցաւ, որի մէջ նոյեմբեր ամսէն սկսեալ ամբողջ տարին ընտիր հաց կը մատակարարուէր Վարժարանիս շտեմարանին մէջ տարիներէ ի վեր կանխատեսութեամբ պահուած ցորենէն:

Ծնորհի այս ամեն զգուշութեանց ու առողջապահիկ կարգադրութեանց, ինչպէս նաեւ Վարժարանիս մեկուսացեալ դիրքին ու ընտիր ջրին, համաճարակի ամբողջ միջոցին աշակերտաց մէջ նշանակելի հիւանդութիւն մը տեղի չունեցաւ երբեք: Կը պատահէր երբեմն որ տղայ մը բռնուելով խիստ աննշան փորացաւէ մը կամ գլխացաւէ, որուն ուրիշ առեւտներ կարեւորութիւն չէր տար, կսկսէր կասկածիլ ու վախնալ. այդ պարագային մէջ Տեսուչը անմիջապէս, քանի

քանի անգամ նոյն իսկ դիշերուան մէջտեղ, բերել կուտային Վարժարանիս բժիշկը, որ կը հաստատէր վախցուած հիւանդութեան գոյութիւն չունենալը և կը հանդատայնէր աշակերտները:

Շնորհապարտութեան զգացումներով կը յիշենք այստեղ թէ կտակակատարը՝ ինչպէս միշտ այնպէս ալ այս տաղհնապարի միջոցին իր հայրական հոգածութեան առարկայ ընելով Վարժարանը, վաժայ հնազանդութեան վերաբերեալ տպուած հրահանգներ և մեծ քանակութեամբ զանազան գեղօրայք ուղարկել:

Համաճարակէն յետոյ ևս մինչև տարուան վերջը աշակերտաց առողջական վիճակը յոյժ գոհացուցիչ էր. միայն թէ Ա. Դատարանէն տղայ մը ժանտառնեղով բռնուեցաւ և քիչ մը առեն սկսաւ մտահոգութիւն պատճառել, սակայն բարեբաղդաբար վտանգէն ազատեցաւ: Ուրիշ քանի մը թեթև հիւանդութիւններ ևս չուտով դարմանուեցան:

Վարժարանիս ներքին կեանքը նախորդ Տեղեկագրին մէջ ընդարձակօրէն նկարագրած լինելով՝ այդ մասին համառօտ կանցնինք ներկայիս մէջ, որ պարագաներու բերմամբ նախորդին հետ միասին կը հրատարակուի:

Սովորական չքեղութեամբ ու զուարթութեամբ այս տարի ևս կատարուեցան նոր Տարուան, Ս. Ծննդեան, Բարեկենդանի եւ Ս. Զատիկի հանդիսները: Երկու բարձր գատարաններու աշակերտք նոր Տարուան երեկոյին նշանակելի յաջողութեամբ ներկայացուցին ի միջի այլոց Տաճկերէն զաւեշտ մը և Մոլիէռի Le Médecin malgre lui կատակերգութիւնը գալրացական պատշաճ փոփոխութիւններով:

Մայիս 19 ին, ըստ սովորութեան, տօնուեցաւ Լուսահոգի Բարերարին մահուան տարեդարձը, որու առթիւ Պատրիարքական Փոխանորդ Սրբազան Հայրը Եկեղեցւոյն մէջ հանդիսաւոր Ա. Պատարագ մատուց և Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարեց: Նոյն օրը Վարժարանիս Հիւրանոցին մէջ զետեղուեցաւ Սանատարեանի մարմարեայ ընտիր արձանը, որու պատրաստութեան համար համայն ուսուցիչք և աշակերտք ժամանակին իրենց մէջ հանգանակած էին 173 Օսմ. ոսկի:

Մեծ օգեւորութեամբ տօնուեցան երկրիս Մեծանուն Վեհա-

պետ Օգոստափառ Սուրբան Ապս-Խյ-Համիս Բ. Խանի Ծննդեան եւ Դահաւարդութեան երջանկաւոր տարեդարձները: Վարժարանս ինչպէս միշտ այնպէս ալ այս առիթներով պատշաճաւոր կերպիւ ի վեր հանեց Ուսումնասէր Ինքնակալին նկատմամբ իւր մէջ տիրող շնորհապարտութեան և հաւատարմութեան ջերմ զգացումները:

Տարուան ընթացքին մէջ, ի բաց առեալ հնազանդութեան ամիսները, աշակերտք ուսուցչաց հետ ի միասին կատարեցին զբօսայի շրջագայութիւններ, և ուրիշ տարիներու պէս առիթ ունեցան Կօշկօշան կոչուած քարավաղ պաղ ջրին մէջ մեծ հրճուանքով լողանալու և կազդուրուելու: Այդ շրջագայութիւնը մասնաւոր քաղցրութիւն մը ունէին այն աշակերտաց համար, որոնք կը պատրաստուէին քանի մը չաբաթէն հրաժեշտ տալու գալրացական երջանիկ կեանքի մը, որ սրտի ու մտքի խնամեալ կրթութեան մը հետ իրենց այնչափ անգամ առիթ տուած էր այդպիսի սիրուն, զուարթ ու առողջաբար շրջագայութիւններ կատարելու:

Զմրան հաճոյքներուն մէջ այս տարի ևս չափաւեցաւ չմշկութեան անմահ մարդանքը, զոր աշակերտք և ուսուցիչք Գեկտեմբերի վերջերէն սկսեալ մինչև Փետրվարի կէսը կատարեցին Վարժարանի ընդարձակ և ընտիր չմշկութեան վրայ: Առաջին անգամ լինելով այդ ձմեռ Տեսուչք Գերմանիայէն բերել արուած լաքար (ski) ներով կամ ձնօշիկներով լախելու փորձեր կատարեցին՝ աշակերտաց մէջ ձմեռնային այդ նոր ու առողջաբար զբօսանայ գաղափարն ու սէրն ևս տարածելու:

Բացօթեայ զբօսանքներուն ու հաճոյքներուն պատկը կը կազմէր այս տարի ևս այն վրանակալ կեանքը, զոր Ամառնային Արձակուրդի միջոցին Վարժարանն մնացող մօտ 40 աշակերտք իրենց գրեթէ բոլոր ուսուցիչներուն հետ վայելեցին Սրտածորի Ամառատանին մէջ:

Ամառնային այդ օգափոխութիւնը, որուն նախապատրաստութիւնք արդէն Յուլիս ամսի 17 ին սկսած էին տեսնուիլ, տեսեց նոյն ամսի 21 էն մինչև Սեպտեմբերի 4 ը: Ամբողջ ժամանակը անցաւ խաղաղ և առանց օրեւէ անախարժ գէպքի կամ հիւանդութեան երկինքն ևս, որ, Կարնոյ բարձրաւանդակին վրայ ամրան այդ ամիսներուն մէջ, ինչպէս նաեւ ամբողջ աշունը, առ հասարակ կը պահէ իւր

միօրինակ ջինջ ու պայծառ կապոյտը, հազիւ մէկ երկու անգամ թեթեւ կերպիւ թրջեց վրանները: Ապահովութիւնը կատարեալ էր չնորհիւ Բարեխնամ կառավարութեան, որ այս անգամ եւս բարեհաճած էր յատուկ ոստիկան մը չնորհել՝ վրաններուն 10ի չափ հայ կամ թուրք պահապաններուն հետ զիշեր ցերեկ հարկ եղած հսկողութիւնն ի գործ դնելու համար:

Չմոռնանք յիշելու թէ ինչպէս ամեն տարի, այնպէս ալ այս անգամ Ամարաստանի կեանքը կանոնաւորուած էր յատուկ ժամանակացոյցով մը, որ աշակերտաց համար կը տրամադրէր օրական 3 ժամու չափ ուսումնական զբաղմունք: Այդ զբաղմանց մէջ կարեւոր տեղ մը գրաւեցին Գերմաներէն լեզուի գործնական վարժութիւնը, զորս բարձրագոյն դասարանի աշակերտք ամեն օր իրենց ուսուցչին առաջնորդութեամբ կը կատարէին վրանի տակ և կամ շրջապայտութեանց միջոցին: Էներ կրնար այստեղ չգիտել թէ ո՞րչափ սխալ կը գործեն այն ծնողները, որոնք մէկ երկու տարին անգամ մը և կամ նոյն իսկ ամեն տարի Ամառնային Արձակուրդին իրենց քով տանելով իրենց զաւակները՝ ոչ միայն կենթարկեն կարգ մը անպատեհութեանց և կամ ճանապարհորդութեան բազմազան նեղութեանց, այլ նաեւ կը զրկեն շատ մը ուսումնական օգուտներէ, զորս Արձակուրդի առէն իրենց ուսուցչաց քով մնացող աշակերտք՝ իւր տեսակին մէջ աննման և գերազանցապէս առողջարար օգտօրէնութեան մը միջոցին այնչափ հաճելի եղանակաւ ձեռք կը բերեն:

Գրադարանը եւ Ուսումնական միջոցները, ինչպէս կը տեսնուի Պատ. Հոգաբարձութեան Տնտեսական Տեղեկագրէն, այս տարի եւս բաւական մեծ ծախքով յաւելումներ ունեցան: Ստացուած գրքերուն ու հանգէտներուն մէջ ամենէն մեծ տեղը կը բռնէին մանկավարժական գիտութեան վերաբերեալ Գերմաներէն լեզուով հրատարակութիւնք:

Գրադարանապետութեան պաշտօնը կը վարէր ընթացաւարտ Օգնական Ուսուցիչներէն Յ. Թիւթիւնճեան:

Վարչական մարմինք, որոյ մասին յիշուած էր նախորդ Տեղեկագրին մէջ, տարուանս մէջ ամբողջապէս կազմակերպուեցան այն Կանոնադրին զօրութեամբ, որ, ինչպէս յայտնի է, Լուսահոգի Բարերարի Կտակին տրամադրութեանց համաձայն Վսեմ. Կտակաւորին կողմէ պատրաստուած և Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան կողմէ վաւերացուած է:

Առաջին Վարիչ մարմինը, այն է Կ. Պոլսոյ Խնամակալութիւնը՝ արդէն անցեալ տարի կազմուած էր Ս. Պատրիարք Հօր նախագահութեան ներքեւ վեց ականաւոր ազգայիններէ, և նոյն տարուան վերջերը սկսած էր գործադրութեան գնել Վարժարանիս Կանոնադիրը:

Տարուանս սկիզբները կազմուեցաւ եւ Սրբազան Պատրիարք Հօր օրհնածիր կոնգակով հաստատուեցաւ Երկրորդ Վարիչ մարմինը, այն է Տեղական Հոգաբարձութիւնը: Այն տեղացի վեց պատուաւոր ազգայինք, որոնք, ինչպէս յայտնի է նախորդ Տեղեկագրէն, վիճակիս Պատրիարքական Փոխանորդ Սրբազան Հօր և Վարժարանիս Տնօրէնութեան կողմէ նոյն մարմնի անգամակցութեան համար իբրեւ ընտրելի ներկայացուած էին, ընդունուեցան Պատուարժան Խնամակալութեան կողմէ, և իրենցմէ 3ը, այն է՝

Տեարք

Խորանճեան Դանիէլ

Համամճեան Յակօբ

Տէր Ազարեան Կարապետ

Նշանակուեցան իբրեւ բուն անդամներ, իսկ միւս 3ը, այն է՝

Տեարք

Խէրպէկեան Զարար

Գայթանճեան Մկրտիչ

Տիգրանեան Յակօբ

Իբրեւ փոխանորդ անդամներ: Ինչպէս յայտնի է, Կանոնադրի տրամադրութեան համաձայն՝ Հոգաբարձութեան կը նախագահէ Վիճակիս Պատրիարքական Փոխանորդ Սրբազան Հայրը, և նոյն մարմնին ցկեանս անգամ են նաեւ 3 ՍանՏեսուչք:

Անդրանիկ Հոգաբարձութիւնը 1892 Դեկտեմբեր 15 ին ըրաւ իւր Առաջին նիստը, և ամբողջ ուսումնական տարւան մէջ ընդ ամենը ունեցաւ 15 նիստ, որոնց մէջ ամենայն եռանդեամբ ջանաց շատ մը գործեր տեսնելու և խնդիրներ կարգադրելու՝ համաձայն Կանոնագրի տրամադրութիւններուն, ինչպէս նաև այն պաշտօնագրերուն, զորս ատեն ատեն կ'ստանար Պատ. Խնամակալութենէն : Հոգաբարձութիւնը ի միջի այլոց յատուկ ուշադրութիւն ընծայեց աշակերտաց սնունդին բարւոյնն, և իւր անդամք կարգաւ շարժական հերթապահ նշանակուելով՝ ընկերակցութեամբ հերթապահ-Տեսչին և շատ անգամ նաև Ս. Նախագահին, առհասարակ ճաշին և ընթերիքին, երբեմն ալ տարբեր ժամանակներու մէջ, կայցելէին ի միջի այլոց Խոհանոցն ու Սեղանատունը և ի գործ կը դնէին հարկ եղած հսկողութիւնը :

Հոգաբարձութեան Գանձապետն էր Յ. Համամճեան Էֆէնտի, որ անդամներուն միաձայն հաւանութեամբ ընտրուած էր այդ պաշտօնին :

Քարսուղարի պաշտօնը կը կատարէր Մ. Զուխաճեան, իսկ Հաշուապահինը՝ Մ. Քէնտիկեան Էֆէնտիները :

Մասակարարն էր, ինչպէս ասկէ առաջ Օգնական-Ուսուցիչներէն Տ. Բրուտեան, որ միանգամայն Հիւանդանոցի հսկողն ու սովորական դեղերը պատրաստողն էր, իսկ Մասակարարի Օգնականը՝ ընթացաւարտ Օգնական-Ուսուցիչներէն Գ. Ղայկեան :

Նորոգ վարիչ մարմինը, այն է Վերատեսչութիւնը, կը կազմէին, ինչպէս ցարդ, 3 Սան-Ուսուցիչք այն կարգադրութեանց համաձայն, զորս Կտակակաւարը իւր 1891 Յունվար 31 թուական երկու Պաշտօնագրերով ըրած է նոցա պաշտօնավարութեան եղանակին ու պայմաններուն մասին : Այդ պաշտօնագրով, որոց պատճէնները Պատ. Խնամակալութեան կողմէ պաշտօնապէս ուղարկուած են Հոգաբարձութեան, 3 Տեսչաց հաւաքական պատասխանատուութեան ներքե կը թողուի Վարժարանի Տեսչութիւնը և հետեւեալ կերպիւ կ'որոշուին նոցա մասնաւոր և ընդհանուր պարտականութիւնները :

1. Յ. Մասաթեան, ա) կը ներկայացնէ Վերատեսչուչը կառավարական, պաշտօնական և արտաքին յարաբերութեանց մէջ, բ) կստանձնէ Վարժարանի ընդհանուր գոյից և ի մասնաւորի թանգարանի հսկողութիւնն ու բարեկարգ պահպանութիւնը և գ) հոգ կը տանի Վարժարանի Արհեստանոցներու բարւոյ ընթացից ու արդիւնաւորման :

2. Ս. Սողիկեան, ա) կը ներկայացնէ Վերատեսչուչը Ուսուցչական Մասնաժողովի մէջ եւ կստանձնէ անոր հետ կապուած պարտաւորութիւնները, բ) կը վարէ Վարժարանի Օրագրութիւնը, գ) կը կատարէ աշակերտաց ծնողներուն հետ հարկ եղած թղթակցութիւնը և դ) կը հսկէ գրադարանի բարեկարգ պահպանութեան վրայ :

3. Գ. Աբուլեան ա) կը ներկայացնէ Վերատեսչուչը Հոգաբարձութեան Խորհուրդին մէջ և կստանձնէ անոր հետ կապուած բոլոր պարտաւորութիւնները, պաշտօնական գործողութիւնները և թղթերու ստորագրութիւնը, և բ) կը կատարէ Վարժարանի գրասենական ու հաշուական հսկողութիւնը և հաշիւներու ճշգրտութիւնն ու վաւերացումը : Առանց նորա վաւերացման որ և է վճարմունք չլինիր : Նա հարկ եղած գրամբ կստանայ Գանձապետէն և կը յանձնէ Մատակարարին :

Երբ երեքէն մին բացակայ լինի՝ միւսները կստանձնեն նորա պարտաւորութիւնները :

Բացի այս մասնաւոր պարտաւորութիւններէն, որոց համար սակայն երեքն եւս հաւասարապէս պատասխանատու են, երեքին հաւաքական պարտաւորութիւնն է հոգ տանիլ Վարժարանի ընդհանուր նիւթական, ուսումնական և բարոյական բարեխաղութեան, հսկել Վարժարանի օրինաց անթերի գործադրութեան և ուսուցչաց ու այլ պաշտօնէից պաշտօնավարութեան վրայ եւն :

Չորրորդ վարիչ մարմինը, այն է Ուսուցչական Մասնաժողովը կազմուեցաւ ըստ Կանոնագրի երեք բարձրագոյն դասարաններու

լեզուաց և գիտութեանց հայազգի և հայադաւան Ուսուցիչներէն , որոնք էին ,

Աբուլեան Գէորգ
Մատաթեան Յովսէփ
Սողիկեան Սարգիս
Ումիկեան Դաւիթ
Թիւթիւնճեան Յարութիւն
Տիրատուրեան Յարութիւն

Տեսչութեան անդամ Ս. Սողիկեան, ըստ Կանոնադրի, Մասնաժողովի Ատենապետն էր : Քարտուղարութեան պաշտօնը կը կատարէր Յ. Տիրատուրեան :

Մասնաժողովի նիստերուն , Կանոնադրի տրամադրութեան համաձայն , քանիցս խորհրդական ձայնով մասնակցեցան նաեւ միւս բոլոր ուսուցիչք : Ժողովի բոլոր խորհրդակցութիւններն ու որոշումները Քարտուղարի կողմէ կարձանագրուէին յատուկ մատեանի մէջ և ամեն անգամ կը վաւերացուէին անդամներուն ստորագրութեամբ :

Մասնաժողովը՝ որ կըցաւ կազմուիլ այն ատեն , երբ արդէն անցած էին ուսումնական տարուան առաջին 5 ամիսները , տարուան ընթացքին մէջ ընդ ամենը 11 անգամ գումարուեցաւ : Խորհրդակցութեանց զխառոր առարկայներն էին հետեւեալները .

Յունուար 30 ին՝ Ընթերցումն Կանոնադրի այն հատուածին , որ կը վերաբերի Ուսուցչական Մասնաժողովին : Ընտրութիւն Քարտուղարի . կրկնիչներուն կողմէ յետամնաց աշակերտներուն յատուկ ուշադրութիւն ընծայուելու պէտքը , աշակերտաց կարգապահութիւն . Ա. կիսամեկի քննութեանց վերաբերեալ կարգադրութիւնք : Փետրւար 16 ին՝ յանցապարտ աշակերտաց պատժի սնորհնութիւնք . աշակերտաց կարգապահութիւն : Մարտ 22 ին՝ Զատիկի Արձակուրդին վերաբերեալ կարգադրութիւնք . դպրոցական խաղեր . դպրոցական շրջագայութիւնք : Ապրիլ 17 ին՝ Ա. կիսամեկի միջոցին աշակերտաց ցոյց տուած վարքի , ջանքի և արդիւնքի նիշերուն պատրաստութիւն : Ապրիլ 19 ին՝ աշակերտաց Ա. կիսամեկի վկայականներուն վերջնական ձեւակերպութիւն . Գ1-92 ուսումնական տարուան համար Մասնա-

ժողովի Ատենապետէն պատրաստուած Տեղեկագրին ընթերցում : Մայիս 22 ին՝ 93-94 ուսումնական տարուան Յայտագիր : Մայիս 28 ին՝ հրաժարական Գաղղիներէնի ուսուցիչ Ռ. Լիգուրէօի , որ հանրային Պարտուց Վարչութեան մէջ պաշտօն ստացած լինելով պարտաւորեալ էր տարեկան քննութիւններէն առաջ , Յանիս ամսի սկիզբները , մեկնիլ իւր պաշտօնատեղին՝ Պաղտատ : Մայիս 31 ին՝ Տարեկան քննութեանց վերաբերեալ կարգադրութիւնք . ամսվերջի շրջագայութիւն ի Ս . Լուսաւորիչ . Բ. կիսամեկի մէջ աշակերտաց ցոյց տուած վարքի նիշերուն պատրաստութիւն : Յունիս 14 ին՝ Ամառնային արձակուրդի առթիւ հայրենիք գնացող աշակերտաց ճանապարհորդութեան վերաբերեալ սնորհնութիւնք : Յունիս 21 ին՝ շարունակութիւն աշակերտաց վարքի նիշերուն պատրաստութեան : Յուլիս 5 ին՝ աշակերտաց Բ. կիսամեկի վկայականներուն պատրաստութիւն :

Երբ տեղեկագիրս կը վերջացնենք Վարչական մարմիններու կազմակերպութեան ուրախառիթ տեղեկութիւններով , և այսպէս հրաժեշտ կառնենք Վարժարանի գոյութեան երկուսասաններորդ տարիէն , կրնանք ըսել թէ այդ տարին մէկ երկու ծանր ճախորդութեանց հետ , որոնք յառաջ եկան տիրող համաճարակին երեսէն , մեծ յաջողութիւն ալ բերաւ Վարժարանին՝ գործադրութեամբ հասուն խորհրդածութեան արդիւնք եղող Կանոնադրի մը , որ անդուգական Բարերարի այս սիրեցեալ Դաստակերտը կը դնէ անասան հիմերու վրայ և կերաշխաւորէ անոր յարաաւելութիւնն ու կանոնաւոր զարգացումը :

Այսպէս ուրեմն Վարժարանս՝ իւր վարչական հաստատուն կազմակերպութեամբ , ինչպէս նաեւ իւր ուսումնական միջոցներով , իւր Ուսուցչական խմբով , որու այս տարուան հրաժարող կամ պակտող անդամներուն տեղերը արդէն լցուած են նոր անձինքներով , կը գտնուի այնպիսի պայմաններու մէջ , որոնք արժանի կը կացուցադրեն ամենուն գնահատմանն ու կատարեալ վստահութեան : Ուստի չենք տարակուսիր թէ ուսումնասէր ծնողներն ու խնամա-կալներն այնուհետեւ եւս առանց վարանելու առիթ պիտի տան իրենց

զաւակներուն՝ օժտուելու որտի, մտքի եւ մարմնի այն ներդաշնակ
կրթութեամբ, որ կը մատակարարուի այս Վարժարանին մէջ, ու
մասնաւոր գուրգուրանաց առարկայ պիտի ընեն զայն, որպէսզի եր-
թալով կատարելագործուի եւ կարող լինի միշտ իմացական, բարոյա-
կան եւ արհեստական կրթութեամբ օժտեալ պարկեշտ անհատներ
հասցընել երկրին :

Անդամ Տեսչութեան

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐՎԱՐԱՆԻ

Կարին, Ուսումնական տարւան

ՍԱՐԳԻՍ ՍՈՂԻԿԵԱՆ

սկիզբը :

ԱՇԱԿԵՐՏԻ 1892 — 1893 ՈՒՍՈՒՄՆ. ՏԱՐՈՒԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՍԱՐԱՆ

Ա. Թուակաւորք

1. Պէրպէրեան Կարապետ, Արաբկիր
2. Պօղոսեան Նազարէթ, Կարին
3. Զեքեան Տիգրան, Եօզլատ
4. Թիւթէլեան Միհրան, Մալաթիա
5. Թօփալեան Արտաշէս, Կ. Պօլիս
6. Թօփալեան Տիգրան, »
7. Խէրպէկեան Բաղրատ Կարին:
8. Ծատուրեան Վաղարշակ, Բաբերդ
9. Կարապետեան Նշան, Սեբաստիա
10. Կափլանեան Միքայէլ, Եօզլատ
11. Հանէսեան Արմենակ, Կարին
12. Հանէսեան Բիւզանդ, »
13. Հէյրանեան Արմենակ, Տիվրիկ
14. Ղուկասեան Հրաչեայ, Շապին Գարահիսար
15. Ներսեսեան Գարեգին, Բաբերդ
16. Չենոպեան Արսէն, Կեսարիա
17. Չենոպեան Գէորգ, Էնկիւրի
18. Պալասանեան Պարոյր, Կարին
19. Տէր Գրիգորեան Խոսրով, Ակն
20. Սիւլվէճեան Յովհաննէս, Եւզոկիա

Բ. Չրիավարք

21. Թօքաճեան Թադէոս, Կարին
22. Կիւրոյեան Արմենակ, Բաբերդ
23. Մէզպուրեան Յովհաննէս, Կ. Պօլիս
24. Նահապետեան Սրապիոն, Կարին

25. Պօղոսեան Համազասպ, Ալաշկերտ
26. Սիրքէլեան Արամ, Տիգրանակերտ
27. Փասպանեան Լեւոն, Եւդոկիա

ԶՈՐՐՈՐԴ ԴԱՍԱՐԱՆ

Ա. Թոռակաւոր

1. Աճէմեան Արրահամ, Արապկիր
2. Արշարունի Երուանդ, Կ. Պօլիս
3. Պալարեան Արամ, Կարին
4. Պաքալեան Եղիա, Սեբաստիա
5. Կիւլպէնկեան Գառնիկ, Կեսարիա
6. Դանիէլեան Հայկ, Երիզա
7. Թէլլալեան Յովհաննէս, Կեսարիա
8. Թաթաւեան Երուանդ, Սամսոն
9. Խէրպէլեան Մարտիրոս, Կարին
10. Գոշունեան Տիգրան, Կարին
11. Գույումճեան Նշան, Խարբերդ
12. Միսաքեան Հրանդ, »
13. Մուրատեան Արտաշէս, Սամսոն
14. Մուրատեան Վահան, »
15. Մարեան Արմենակ, »
16. Յակոբեան Արտաշէս, Եօզղատ
17. Շահինեան Արամ, Կարին
18. Շահինեան Մկրտիչ, Սեբաստիա
19. Պարսամեան Գրիգոր, Չարչամալա
20. Սահաթճեան Մկրտիչ, Կարին
21. Քէշիշեան Յակոբ, Մարզուան

Բ. Զրիավարժ

22. Եկաւեան Բարթոլ, Արաբկիր
23. Զրաղացպանեան Եղիշէ, Վան

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԴԱՍԱՐԱՆ

Ա. Թոռակաւոր

1. Արագիլեան Ստեփան, Սեբաստիա
2. Դրմիեան Պետրոս, Կարին
3. Զաքարեան Վահրամ, »
4. Լէփեան Ռուբէն, Երիզա
5. Խաչեան Միսաք, Տրապիզոն
6. Գույումճեան Ղուկաս, Խարբերդ
7. Մանուկեան Վահան, Էնկիւրիս
8. Շահինեան Վահան, Կարին
9. Զիրքիեան Խոսրով, Արաբկիր
10. Սիւրմէնեան Գիսակ, Երիզա

Բ. Զրիավարժ

11. Պաղիրկեանեան Մկրտիչ, Կարին
12. Պալալեան Գրիգոր, Եւդոկիա
13. Կիւլպէնկեան Մկրտիչ, Կարին
14. Տէր Սահակեան Մարտիրոս, Սամսոն

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ԴԱՍԱՐԱՆ

Ա. Թոռակաւոր

1. Պաքալեան Սեդրոս, Սեբաստիա
2. Դանիէլեան Դերենիկ, Երիզա
3. Թաթիկեան Արամ, »
4. Խաչեան Մանուկ, Տրապիզոն
5. Հանէսեան Վահան, Կարին
6. Հէյրանեան Գէորգ, Տիվրիկ
7. Հէյրանեան Թորոս, »
8. Ճանճիկեան Սարգիս, Արաբկիր
9. Միսաքեան Յարութիւն, Խարբերդ
10. Նաճարեան Վահան, Կարին
11. Պօտոսեան Ռուբէն, Շապին Բարահիսար

Բ. Զրիավարժ

12. Արծնեան Արամ, Կարին
13. Չարրգեան Յովհաննէս, Էնկիւրիւ
14. Չուխաճեան Տիգրան, Կարին
15. Սարաֆեան Ռուբէն, »
16. Տէր Յարութիւնեան Բարունակ, Վան
17. Օհանեան Հրաչեայ, Պանսրմա

Գրապոյց 1892-93 (2սենն)

[illegible]

Մամօրս քին . | Կր = Կրօն, եղ = եկեղեց, պատմութիւն, Պ = Պատմութիւն, Ա = Աշխարհագրութիւն, Բ = Բնագիտութիւն, Տ = Տարրաբանութիւն, ԲԲ = Բնաբանութիւն, Հա = Հայերէն աշխարհարար, Հզ = Հպերէն գրաբար, Տ = Տանկերէն, Գ = Գաղղիերէն, ԳԻ = Գերմաներէն, Փ = Փռաբանութիւն, Գն = Գրահաշիւ, Ե = Երգ, Գր = Գրադպրութիւն, Գծ = Գծագրութիւն, Մ = Մարմնագրագ, Գ = Գաւառիկ, Զու. քով, ԿՀ = Կապուարտութիւն—Հիւսնութիւն :

ՍՍՆԱՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

S G u b u y w n S t r e k q h n

1892-1893 SUPP

U. S. N. & B. U. I.

ՀՈԳԱԲԱՐՋՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԱՆԷ ԱՌ ՊԱՏ . ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆ

Վարժարանիս այս տարւոյ նիւթական վիճակն , որ պատկե-
րացած է Տեղեկագրոյս իւր համեմատական ցուցակներով , կրնանք
մխիթարական համարիլ , վասն զի ի նկատի առնելով անակնկալ հա-
մաճարակն , որ բաղմաթիւ հին ու նոր աշակերտաց Վարժարանս
գալուն արգելք դարձաւ , և միանգամայն սղութիւնն , որ այնչափ
ծանր կշռեց Վարժարանիս Արկեղ վրայ , այսօր ո՛չ միայն Պիւտճէով
ենթագրուած 246 ոսկոյ պարտքը գոյացած չէ , այլ և 1892—93
տարին 2438 ¹/₂ զրուչի կանխիկ դրամ կը յանձնէ յաջորդ տարւոյն ,
հանդերձ զանազան առնելիքներով : Պէտք է սակայն խոստովանիլ որ
անտեսողիտական միջոցները չեն միայն որ այս յաջող արդիւնքը
տուած են , այլ ինչ ինչ մասնաւոր պարագայներ , զորս պիտի բա-
ցատրեմք իրենց տեղը :

Մենք չենք հարկ եղած ծանօթութիւնները տալ համեմատական
շուքակներու մօտից և ելից այն գլուխներու մասին, որք բացատրու-
թեան կարօտ կը սեպուին :

U N T S P

Մտից առաջին գլուխը դիտարկութեան արժանի բան մը չը
պարունակեր :

Երկրորդ գլխոյն Ա. մասին մէջ իբրեւ վաճառելի ցորենի ար-
ժէք նախատեսուած 12,875 զրուշի փոխարէն 29,466 $\frac{1}{2}$ զրուշի մուտք
գոյանալը հետեանք է արմտեաց սղութեան և ենթադրուած 50 սո-
մաշէն աւելի ցորենի ծախսուած լինելուն : Սակայն պէտք է գիտնալ
որ Վարժարանը վաճառած այդ ցորենին փոխարէնը չէ կրցած ստա-
նալ և հետեւաբար մնացած է առանց պահեստի արմտեաց՝ հակա-
ռակ իւր սովորութեան, և այս է ենթադրեալ բացին փակման պատ-
ճառներէն մին : Իսկ այն գլխոյ երկրորդ մասին մէջ աշակերտաց
արձակուրդի համար 10 ոսկւոյ փոխարէն 20 ոսկւոյ մուտք գոյանա-
լուն պատճառն է արձակուրդի ժամանակ նախատեսուածին ճիշդ-
կրկնապատիկ թուով աշակերտ մնալը : Յայտնի է թէ հին աշակերտը
արձակուրդի այս տուրքէն ազատ են :

Երրորդ, Չորրորդ, Հինգերորդ, Վեցերորդ, Եօթներորդ և
Ութերորդ Գլուխները ոչ ենթադրական և ոչ ալ իրական մուտք ու-
նեցեր են : Իններորդ գլուխը գիտարկութեան կարօտ բան մը չունի :

Տասներորդ գլխոյն մուտքն նախատեսուածէն շատ աւելի տե-
ղի ունեցեր է, որովհետեւ Վարժարանն ապրող պաշտօնէից ոմանց
հացը Վարժարանին նորակառոյց փուռին մէջ սկսեր է պատրաստուիլ
վճարմամբ, և միանգամայն շատ հացի փշրանք և ալիւրի թեփ ծախ-
ուեր է :

Մեասասներորդ գլխոյն մէջ ենթադրուածէն նուազ մուտք
գոյանալուն պատճառն այն է որ ցնցոտիք չեն ծախուիր որք սակայն
պիտի վաճառուին և անցնին ի հաշիւ յաջորդ 1893—1894 տարւոյ :

Երկուսասներորդ գլուխը ո՛ր և է մուտք չպարտնեկեր :

Երեքտասներորդ գլխոյն մէջ առանց նախատեսեալ մուտք
ունենալու, 176 $\frac{1}{4}$ զրուշի իրական հասոյթ մը կը տեսնուի, որ գո-
յացած է Վարժարանիս դեղարանէն պաշտօնէից վաճառեալ դեղե-
րու արժէքէն : Չորեքտասներորդ գլուխը մուտք չունի :

Հնգետասներորդ գլխոյն մէջ ենթադրական մուտք չկայ,
այլ իրական 100 $\frac{1}{2}$ զրուշի մուտք մը կը տեսնուի, որ գոյացած է
քարիւղի վաճառեալ թիթեղներու գնէն : Վեչտասներորդ և Եօթն և
տասներորդ գլուխները ո՛ր և է մուտք չունին :

Ութ և տասներորդ գլխոյն առաջին մասին ենթադրական եւ
իրական գումարները իրարու կը համապատասխանեն, իսկ երկրորդ

մասին մէջ 9,270 զրուշ ենթադրական գումարին տեղ 7,725 զրուշ
լինելուն պատճառն այն է որ երկու աշակերտը տակաւին չեն վճա-
րած իրենց Զուլթակի տուրքերն, և ենթադրուածներէն մէկ աշակերտ
ալ Զուլթակի դասի չէ հետեւեր :

Ինն և տասներորդ գլխոյն մէջ մէկ ոսկի ենթադրական մուտք
կը տեսնուի, մինչդեռ իրական հասոյթ չկայ : պատճառն այն է որ
Կազմարանին առիթ չէ ներկայացեր դուրսի յանձնարարութեամբ ևս
դրադերու վճարքով : սակայն Կազմարանը պարտաւ չէ մնացեր և Վար-
ժարանիս Գրադարանին վերաբերեալ բազմաթիւ գրքեր և գառազըր-
քեր նորոգեր և կազմեր է :

Քսաներորդ գլխոյն առաջին մասին մէջ ենթադրուած մուտքը
նուազ կերելի իրականէն ճիշդ մէկ աշակերտի վճարքի տարբերու-
թեամբ, սակայն աւելորդ չէ ըսել թէ իրական տարբերութիւնը այդ-
չէ, որովհետեւ Կազմարարութեան հետեւողը ոչ թէ մէկ այլ երեք
աշակերտ աւելի եղած են ենթադրուածէն, սակայն անոնցմէ մին
իր տուրքը վճարած է, և միւսները տակաւին անվճար թողուցած են
իրենց պարտքը : Իսկ նոյն գլխոյ երկրորդ մասին մէջ ենթադրական
և իրական գումարներն թէպէտ կը համապատասխանեն իրարու,
սակայն զանց չեմք ընել յայտնել թէ ենթադրուածէն երկու աշա-
կերտ աւելի հետեւած են հիւանդութեան, որք սակայն տակաւին
չեն հասուցած իրենց պարտքը : Քարով երրորդ մասին մէջ ենթադ-
րականէն շատ աւելի եղող իրական մտից, պատճառն այն է որ Ար-
հատանոցին մէջ ամեն ժամանակէ աւելի այժմ դուրսի յանձնա-
րարութեանց գոհացումն կը տրուի :

Քսան և մէկերորդ գլխոյն ենթադրական և իրական մուտքերն
այնչափ աննշան տարբերութիւն մ'ունին, որ բացատրութեան չը կա-
րօտիր :

Քսան և երկրորդ գլխոյն առաջին մասին մէջ նախատեսուած
և իրապէս եղած մուտքերուն տարբերութիւնը յառաջ կուգայ են-
թադրուած աշակերտաց թուոյն նուազումէն և միանգամայն աշա-
կերտաց ամանց թուակին ցարդ անվճար մնալէն : Այսօր տաար աշու-
կերտ, որոց անունները աստ յիշել աւելորդ է, մասնակի թէ՛ ամ-
բողջ մօտ 117 լիւրաց պարտք ունին Վարժարանիս, որմէ զեղչերով
համաճարակի առթիւ ետ ճամբուած երկու աշակերտի վճարքն 3 լի-

րայ, կը մնայ 114 լիւրայ զուտ թուշակի պահանջ, զոր 1892—93 տա-
րին կը թողու յաջորդին :

Իսկ վերջին գլխոյն մէջ ենթադրուած 22,248 զրուշ գոյանալիք
պարտուց փոխարէն 6259 ⁵/₁₆ զրուշ հին պահանջ կարելի է եղեր
գանձել, որ յայտնի է թէ նախատեսուած այդ պարտուց ջնջման
պատճառներէն մին եղած է :

Ե Լ Բ

Անցնելով այժմ Ելից գլուխներու քննութեան, կը տեսնեմք որ
Առաջին Գլուխը թէ՛ ենթադրական թէ՛ իրական ծախք մը չպարու-
նակեր: Իսկ երկրորդ գլխոյն ենթադրական թէ՛ իրական ծախուց
գումարները գրեթէ զիրար կը փակեն: Գլխաւոր տարբերութիւն մը
օգտափութեան ծախուց մէջ կը նշմարուի, որոյ նուազման պատ-
ճառն այն է որ իրեղինաց և ուտելեաց փոխադրութիւնը, որ կարեւոր
գումարը կը կազմէ այդ ծախուց մէջ, եղան սայլով տեղի ունեցեր է՝
փոխանակ ֆուրգոնի :

Երրորդ, Չորրորդ, Հինգերորդ, Վեցերորդ և Եօթներորդ
գլուխներուն մէջ իրական ծախքերն ենթադրականներէն նուազ տեղի
ունեցեր են, որ անշուշտ արդիւնք է խնայողական միջոցներու :

Ութերորդ գլխոյն մէջ տեսնուած տարբերութեան պատճառ-
ներն են. 1. Հայերէն լեզուի Ուսուցչին տարածած մահը, 2. Գաղ-
ղիերէն լեզուի Ուսուցչին Տարեշրջանէն մէկ ամիս կանուխ հետանա-
լով՝ արձակուրդի ամիսներուն թուշակ չտանալը, 3. Տաճկերէն
լեզուի Ուսուցչին ևս արձակուրդի ամսաթուշակ չտրուիլը և 4. Հրա-
ժարեալ երեք Օգնական Ուսուցչաց արձակուրդի մէկ մէկ ամսաթու-
շակաց զեղչուիլը :

Իններորդ գլխոյն մէջ ևս խնայողութիւնն իր բաժինն ունեցեր
է, որ սակայն աւելի կը տեսնուի Տասներորդ գլխոյն մէջ. վստի զի
հակառակ արմատաց խիստ սղութեան՝ ենթադրական և իրական
ընդհանուր գումարներուն մէջ մեծ բաց մը չնշմարուիր, աշակերտաց
կարելի եղածին չափ լաւ սնունդ տրուելով հանդերձ, մանաւանդ
համաճարակի սպառնացող վտանգին առջև: Աւելորդ չէ ըսել թէ

այս Գլխոյն ենթադրական և իրական մանրամասն գումարներուն մէջ
երբեմն երեւոյթ մեծ տարբերութիւնն հետեւանք է համաճարակին
առթիւ ուտելեաց մէջ կատարուած ընտրութեան:

Մեծատաներորդ գլխոյն նախատեսեալ ծախուց վերջինը շատ
նուազ կը տեսնուի քան իրական ծախքը, որովհետեւ պիտոճէի
պատրաստութեան պահուն փոխանակ երկերկու զոյգ կօշիկի՝ մէկ
մէկ զոյգ կօշիկ ի հաշիւ առնուած էր :

Երկուտասաներորդ, Երեքասաներորդ, Չորեքտասաներորդ,
Հնգետասաներորդ, Վեշտասաներորդ, Եօթն և տասներորդ, Ութ և
տասներորդ և Ինն և տասներորդ գլուխներուն մէջ նշանակուած գու-
մարներն բացարձակեան կարօտ չեն թուիր, միայն աւելորդ չլինիր
յայտնել թէ վառելիքի և լոյսի գլուխներուն մէջ տեսնուած տարբե-
րութիւնը այդ նիւթերուն երբեմն աժան և երբեմն սուղ լինելուն
պատճառաւ է :

Քսաներորդ գլխոյն մէջ տեսնուած ենթադրական և իրական
ընդհանուր գումարները գրեթէ զիրար կը ընուն: Հարկ է սակայն
յայտնել թէ երկու արհեստագետաց համար նշանակուած թուշակի
ենթադրականին և իրականին մէջ եղած տարբերութիւնն այն է որ
այդ թուշակին վրայ աւելցուած են այն շահարածիները (զուտ
շահին 25 ⁰/₁₀₀), զորս կ'ստանան նոքա դուրսէն լինելիք յանձնարարու-
թեան մը վճարքին համեմատութեամբ, և որոյ մէջ մեծագոյն բա-
ժինն ունի Վարժարանը (50 ⁰/₁₀₀) և փոքր բաժին մ'ալ ճրիտխրթ
արհեստաւոր աշակերտը (25 ⁰/₁₀₀) :

Քսան և մէկերորդ գլխոյն մէջ գտնուած գումարներն ևս բա-
ցատրութեան կարօտ չեն, միայն հարկ է յաւելուլ թէ Պետական
Տուրքի գումարին տակ նշանակուած է խոտի տասանորդի տուրքն
ևս, և այս է տարբերութեան պատճառը :

Ի տեղեկութիւն պէտք է աւելցնել նաեւ թէ Քսան և երրորդ
գլխոյն մէջ տեսնուած 2147 ¹/₂ զրուշէն 9 զրուշ միայն աշակերտի մը
անցաթուղթին համար ծախսուած է, որով կը մնայ 2138 ¹/₂ զրուշ
իրեւ պատրաստ դրամ:

Այսպէս ուրեմն 1892—93 տարուայ մէջ Վարժարանս փոխա-
նակ նախատեսեալ 308,176 զրուշի՝ ունեցած է մուտք 322,941 ¹/₂ զրուշ:

և հետեւաբար երբ նախատեսեալ այդ մուտքով 22,248 զրուշ պարտք պիտի գոյանար, իրական այդ մուտքովն յայտնի է թէ պիտի գոյանար 7482 $\frac{1}{2}$ զրուշ միայն, այլ որովհետեւ նախատեսեալ 330,424 զրուշ ծախուց փոխանակ՝ իրական ծախք տեղի ունեցեր է 320,803 զրուշ, հետեւաբար 9624 զրուշի շահ մը կը գոյանայ, յորմէ զեղչելով 7482 $\frac{1}{2}$ զրուշ պարտքն կը մնայ պատրաստ դրամ 2438 $\frac{1}{2}$ զրուշ, զոր 1892—93 տարին յանձնած է յաջորդ 1893—94 տարւոյն :

Տեղեկագրոյս կից երրորդ տախտակը կը ցուցնէ իւրաքանչիւր ծախքէ մէն մի աշակերտի ինկած բաժինն : Հարկ կը սեպեմք յաւելուլ թէ «Արհեստանոց» «Կալուածք» և «Արտակարգ» Գլուխներն չեն պատկանիր աշակերտաց ուղղակի ծախուց, ուստի եթէ զեղչեմք ծախուց այդ երեք գումարներն ընդհանուր գումարէն, իւրաքանչիւր աշակերտի ամբողջ և ուղղակի ծախուց բաժինը կը մնայ 3373, 70 զուրուշ :

Ինչպէս յայտնի է Վարժարանիս բոլոր մուտքերն ու ծախքերը Օսմանեան ոսկին 403 զրուշէն նշանակուած են :

1892-1893

Համեմատական Ցուցակ

ԵԼՄՏԱՑՈՅՑՈՎ ՆԱԽԱՏԵՍՈՒԱԾ ԵՒ ԻՐԱՊԷՍ ԵՂԱԾ

ՄՏԻՑ

		ՆԱԽԱՏԵՍԵԱԼ ՄՈՒՏՔ		ԻՐԱՊԱՆ ՄՈՒՏՔ	
1	Հոգեւոյս Հիմնադիրն	123600	—	123600	—
2	Վարժարան				
	Վանառեալ ցորեան	42875	—	29466	30
	Աւակերտաց արձա - կուրդի տուրք	4030	—	2060	—
3	Ննջարան				
4	Դասարան				
5	Ճաշարան-խոհանոց				
6	Կրօնական				
7	Պատեօնական				
8	Թոշակի Ուսուցչաց				
9	Վարձի Սպասարարաց				
	Վանառեալ ծառայութ.	648	—	648	—
10	Ուսելիք-Բնակելիք				
	Վանառեալ ուսեւս	545	—	2267	—
11	Զգեստ-Կօշիկ				
	Վանառեալ ներմակելիք	545	—	9	30
12	Մաքրութիւն				
13	Հիւանդանոց				
	Վանառեալ դեղորայք			476	25
14	Վառելիք				
15	Լոյս				
	Վանառեալ փարիւղի քիթեղներ			400	30
Փոխադրելի		139453	—	158297	75

		ՆԱԽԱՏԵՍԵԱԼ ՄՈՒՏՔ		ԻՐԱԿԱՆ ՄՈՒՏՔ	
Փոխադրեալ		139153	—	158297	75
16	Գրադարան				
17	Թանգարան				
18	Երաժշտական				
	Դաշնակահար	3603	—	3603	—
	Զուգականահար	9270	—	7725	—
			12875		41330
19	Կազմարան		103		
20	Արհեստանոց				
	Կոպիտար աշակերտ	5150	—	5665	—
	Հիւսն	3603	—	3603	—
	Վանաւոր	1030	—	3282	—
			9785		12552
21	Կալուածք				
	Տարեկան հասոյթ		15450		15434
22	Աշակերտ				
	Թոշակ	129780	—	118038	—
	Նորեկ աշակերտաց				
	մուտ	1030	—	1030	—
			130840		119068
23	Արտակարգ				
	Հին պահանջ գանձեալ		22248		6259 75
			330424		322941 50

1892-1893

Համեմատական Ցուցակ

ԵԼՄՏԱՑՈՅՑՈՎ ՆԱԽԱՏԵՍՈՒԱԾ ԵՒ ԻՐԱՊԷՍ ԵՂԱԾ

Ե Լ Ի Ց

		ՆԱԽԱՏԵՍԵԱԼ Ե Լ Ք		ԻՐԱԿԱՆ Ե Լ Ք	
1	Հոգեւոյն Հիմնադիր				
2	Վարժարան				
	Շէնքի վարձ	10300	—	10300	—
	Պահպանութիւն	2575	—	3577	—
	Կահաւորութիւն	515	—	46	—
	Օղակոխութիւն Է.Ը.	5150	—	4258 25	—
	Շինութիւն	8240	—	8285	—
			26780		26466 25
3	Ննջարան				
	Պահպանութիւն	515	—		
	Կահաւորութիւն	515	—	1030	—
					511 25
4	Դասարան				
	Դպրոցական պիտոյք	1236	—	944 75	—
	Դասագիրք	1030	—	1169	—
	Կահաւորութիւն	206	—	40	—
			2472		2093 75
5	Ճաշարան-խոհանոց				
	Պահպանութիւն	1030	—	729	—
	Կահաւորութիւն	515	—	511 25	—
			1545		1240 25
6	Կրօնական				
	Այլ և այլ		618		508 50
7	Պաշտօնական				
	Հաշուապահ	3708	—	3708	—
	Տօմար	618	—	123 50	—
	Թղթակցութիւն	2472	—	2462 75	—
			6798		6294 25
	Փոխադրելի		39243		37114 25

		ՆԱԽԱՏԵՍԵԱԼ Ե Լ Ք	Ի Ր Ա Վ Ա Ն Ե Լ Ք
Փոխադրեալ		39243	37114 25
8 Թոռակի մտուցչաց			
Յ. Մասարեան	22248	22248	
Ս. Սողիկեան	19776	19776	
Գ. Աբուլեան	19776	19776	
Գ. Ումիկեան	11124	11124	
Ա. Խաչատուրեան և Կ. Մկրտիչեան	12360	3090	
Ռ. Վիկտորեո	12360	9270	
Շիւրի Մուսամբէ Է.Բ.	4120	3090	
Տ. Բուսեան	7416	7416	
Յ. Տիրատուրեան	2472	2266	
Գ. Շէկիմեան	2472	2266	
Գ. Ղոյիկեան	2472	2472	
Յ. Թիւրքունեան	2472	2266	105060
9 Վարձի մատուցողաց			
Դոնապան	618	648	
2 Գիւերապանի	1543	1213 50	
2 Սեղանապետի	1442	1371 25	
Լուսարար	927	708	
Խոհարար	1236	904 25	
2 օգնական	1236	1383 75	
Արտանոցապան	618	618	
Պարսիկապան	618	721	
Ուսուցչաց ծառայ	618	618	
Ա. ի և այլ	309	120	8304 75
10 Ուսեղիք-Ըմպեղիք			
Յորեան և այլք	12875	24364	
Հաց-բուխ, փուռի ծախս ևն.	3603	1408 50	
Փոխադրելի	16480	25772 50	150479

		ՆԱԽԱՏԵՍԵԱԼ Ե Լ Ք	Ի Ր Ա Վ Ա Ն Ե Լ Ք
Փոխադրեալ		16480	167478
Միս, հաւ, ձուկ	18540		18475
Բրինձ	5150		5440 25
Խւղ	5150		5489 50
Խմորեղէն	1030		228
Կարմեղէն, պանրեղէն	1545		2346
Շաքար	5150		5107 50
Թեյ	515		655
Չէր	309		403
Մրգեղէն	3090		1135 25
Ծիրանի, չամիչ ևն.	309		319 50
Աղ և համեմունք	1030		561 25
Բանջարեղէն	2060		1617 75
Բնդեղէն	412		198 25
Գետնախնձոր	824		860 75
Կաղամբ, սոխ	515		469 75
Հաւկիթ	721		604
Հիւրասիրութիւն	1030		353
Գինի, բացալ	618	64478	217
11 Զգեստ-Կօշիկի			
Զգեստու կտոր	9785		11035 50
ձեւակեղէն, բանկունակ	4635		1491 75
Գերձակ և նորոգութ.	4326		4911
Ֆէս և ծոյ	1133		816
Գուլպայ	618		685 75
Եւստրիչ, բաշկինակ	618		577 75
Կօշիկ և նորոգութ.	4635	25750	9234 50
12 Մաքրութիւն			
Բաղնիք, սափրիչ, օճառ	1648		4846 50
Լուսք	5150	6798	5373
Փոխադրելի		264504	7189 50
			256674

		ՆԱԽԱՏԵՍԵԱԼ Ե Լ Ք		Ի Ր Ա Կ Ա Ն Ե Լ Ք	
<i>Փոխադրեալ</i>		264304 —		256671 —	
13	Հիւանդանոց				
	Այցելու բժիշկ	3708 —		3708 —	
	Արտակարգ բժիշկ	309 —		223 75	
	Հիւանդապահ	927 —		689 —	
	Դեղօրայք	1030 —	5974	978 50	5599 25
14	Վառելիք				
	Փայտ, արար, եւն.	18540 —		19925 75	
	Այլ եւ այլք	515 —	19055 —	564 50	20490 25
15	Լոյս				
	Քարիւղ, մոմ	2575 —		3368 75	
	Լուցիկ, ապակի	515 —	3090	257 50	3626 25
16	Գրադարան				
	Գրեանք	1648 —		1625 —	
	Լրագիրք	824 —	2472 —	858 50	2483 50
17	Թանգարան				
	Այլ եւ այլք		309 —		20 —
18	Երաժշտարան				
	Այլ եւ այլք		515 —		402 75
19	Կազմարան				
	Այլ եւ այլք		515 —		176 —
20	Արհեստանոց				
	2 Արհեստապետք	14832 —		15320 25	
	Գործիք	2060 —		1737 75	
	Երկար, ասալձ	2060 —		1390 25	
	Ածուխ, ներկ, գամ	2060 —		1272 25	
	Այլ եւ այլք	618 —	21630 —	1903 50	21624 —
<i>Փոխադրելի</i>		318064 —		311093 —	

		ՆԱԽԱՏԵՍԵԱԼ Ե Լ Ք		Ի Ր Ա Կ Ա Ն Ե Լ Ք	
<i>Փոխադրեալ</i>		318064 —		311093 —	
21	Կալուածք				
	Սերմ	7725 —		6518 —	
	Ագարակապէս	1236 —		1236 —	
	Պետական տուրք	1030 —		1285 —	
	Այլ եւ այլք	309 —	10300 —	662 —	9701 —
22	Աւակներք		2060 —		2147 50
23	Արտակարգ				
			330424 —		322941 50

Համեմատական Ցուցակ

ՄԻԱՄԵԱՅ ԾԱԽՈՒՑ ՄԷՆ ՄԻ ԱՇԱԿԵՐՏԻ ՀԱՄԱՐ

1892-1893		81	1
		ԱՇԱԿԵՐՏԻ ՀԱՄԱՐ	ԱՇԱԿԵՐՏԻ ՀԱՄԱՐ
1	Վարժարան	26466 25	326,74
2	Ննջարան	511 25	6,31
3	Կոստարան	2093 75	25,85
4	Ճաշարան-Խոհանոց	4240 25	15,31
5	Կրօնական	508 50	6,28
6	Պաշտօնական	6294 25	77,71
7	Թոշակը Ուսուցչաց	105060 —	1297,04
8	Վարձը Սպասարարաց	8304 75	102,53
9	Ուսուցիչ - Ըմպելիք	70250 25	867,29
10	Զգեստ-Կօշիկք	28752 25	354,97
11	Մաքրութիւն աշակերտաց	7489 50	88,76
12	Հիւանդանոց	5599 25	69,13
13	Վառելիք	20490 25	252,96
14	Լոյս	3626 25	44,77
15	Կրօնական	2483 50	30,66
16	Կրօնական	20 —	0,25
17	Թանգարան	402 75	4,97
18	Երաժշտարան	476 —	2,17
19	Կազմարան	21624 —	266,96
20	Արհեստանոց	9704 —	119,76
21	Կալուածք	—	—
22	Աշակերտք	2147 50	26,51
23	Արտակարգ	322944 50	3986,93

20843

2013

